

Milli Eğitim Bakanlığı'nca Tamamlanmış Avrupa Birliği Eğitim Projeleri'nin Yönetici ve Uzman Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi *

Ünal Akyüz ¹

Öz

Bu araştırmada Milli Eğitim Bakanlığı'nun sonuçlandığı Avrupa Birliği finansmanlı eğitim projeleri (Temel Eğitime Destek Programı, Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi, Mesleki ve Teknik Eğitimin Modernizasyonu Projesi), bu projelerin karar ve uygulama aşamasında rol alan Türk ve yabancı yöneticilerin ve uzmanların görüşlerine göre amaç, süreç, sonuç ve sürdürülebilirlik boyutlarında değerlendirilmiştir.

Bu araştırmadan katılımcıları Avrupa Birliği finansmanlı projelerinde görev alan Türk ve yabancı yöneticiler ve uzmanlardır. Araştırma kapsamına alınan katılımcıların genel özellikleri; Temel Eğitime Destek Programı (TEDP), Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi (MEGEP) ve Mesleki ve Teknik Eğitimin Modernizasyonu Projelerinden (MTEM) en az birinin karar alma ve uygulama süreçlerinde etkin olarak görev almalarıdır. Araştırmada özellikle sadece karar alan değil bunları pilot illerde uygulayan katılımcıların da görüşleri alınmış, objektifliği sağlamak için TEDP, MEGEP ve MTEM projelerinin hazırlık ve uygulamasına katılmış Türk ve yabancı uzmanların görüşlerine de başvurulmuştur.

Bu araştırmada veriler iki biçimde toplanmıştır. İlk olarak, görüş bildirmeyi kabul eden birçok katılımcı ile yüz yüze görüşme yapılarak veriler kaydedilmiştir. Görüş bildirmeyi kabul eden katılımcıların görüşlerini almak üzere de yarı yapılandırılmış sorulardan oluşan görüşme formları oluşturulmuştur. Bu görüşmeler daha sonra deşifre edilerek çözümlenmiştir. Yüz yüze görüş bildirmeyen/bildiremeyen katılımcılardan yazılı olarak görüşlerini ifade etmeleri istenmiştir. Bunun için yarı yapılandırılmış sorulardan oluşan görüşme formları katılımcılara verilmiştir. Yazılı olarak toplanan bu görüşler de daha sonra çözümlenmiştir. Araştırmanın temel sonuçları şöyledir:

Anahtar Kelimeler

Milli Eğitim Bakanlığı
Eğitim
Avrupa Birliği
Proje

Makale Hakkında

Gönderim Tarihi: 18.08.2014

Kabul Tarihi: 15.09.2015

Elektronik Yayın Tarihi: 20.11.2015

DOI: 10.15390/EB.2015.3870

* Bu çalışma 2012 yılında Ünal Akyüz tarafından, Prof. Dr. Yasemin Kepenekçi danışmanlığında Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'ne sunulan "Milli Eğitim Bakanlığı'nca Tamamlanmış Avrupa Birliği Eğitim Projelerinin Yönetici ve Uzman Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi" başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

¹Milli Eğitim Bakanlığı, Bakanlık Müşaviri, Türkiye, unalakyuz@gmail.com

Avrupa Birliği finansmanlı TEDP, MEGEP ve MTEM projelerinin çıktılarının ülke geneline yaygınlaştırıldığı görülmüştür. TEDP, MEGEP ve MTEM'in hazırlık, uygulama ve sonuçlarına bakıldığında, genel olarak projelerin taraflarca iyi sahiplenilmesi, iş tanımının ve hedeflerinin iyi hazırlanmış olması, yeterli bütçeye sahip olmaları güçlü; projelerin uzun süreli olmaları, çok farklı bileşenleri ele almaları, mevzuat yönünden karşılaşılan satın alma prosedürleri, deneyimli personel azlığı ve yerel yönetimlerce sürdürülebilmesinde karşılaşılan zorluklar zayıf yönleri olarak ortaya çıkmıştır.

TEDP, MEGEP ve MTEM projeleri, MEB'in kurumsal yapısında ilk olmaları açısından vizyon değişimine önemli bir etkisi olmuştur. TEDP, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne katılma sürecinde "Eğitim ve Kültür" faslında ayrıca "Temel İnsan Hakları" faslında verdiği taahhütleri yerine getirmesi konusunda katkı sağlamıştır. Türk Hükümeti'nin eğitim reformu konusundaki kararlılığını ortaya koymasına, Türkiye'nin Avrupa Birliği normlarını yakalamasına ve üyelik sürecine önemli katkısı olmuştur.

MEGEP Projesi, mesleki eğitim üzerine yapılan tartışmaların hangi zeminde ve hangi ölçülerle tartışılacağı konularını çözmüştür. Avrupa Birliği'nin mesleki eğitim konusundaki tecrübesi, bu konuda önemli bir kıyaslama aracı sayılmıştır. Fakat bunun sonunda Türkiye'ye özgü bir sistemin oluşturulması esas alınmıştır.

Giriş

Günümüzün ekonomik, sosyal ve siyasi koşulları ülkeleri, modern köyler halinde birlikte yaşamının yollarını aramaya yöneltmektedir. Bu, herkesin birbirine ihtiyacı olduğu, birbirini gözetmek durumunda kaldığı ilginç bir süreçtir. Kabilelerin bir arada yaşadıkları ama birbirlerini tanımadıkları zamanı geri getirmenin de imkânı yoktur. Toplumlar, modernleşmeye, insani yaşam standartlarını geliştirmeye, daha da önemlisi mutlu bireyler yetiştirmenin yollarını aramaya devam ettikleri sürece birlikte yaşamının yollarını aramaya devam edeceklerdir. Türkiye, son iki asırdır yüzünü batıya çevirmiş, cumhuriyetin kurulmasıyla batılılaşma projesini Avrupa Birliği'ne (AB) katılım süreci ile devam ettirmektedir. Bu sürecin siyasi, ekonomik ve sosyal sonuçları da herkesi etkilemektedir. Avrupa Birliği sürecinde eğitim, en çok etkilenen alanlardan biridir. Bu süreç daha çok Avrupa Birliği'nin Türkiye'nin uyum sürecine destek amacıyla uygulama koyduğu katılım öncesi yardım fonları yoluyla verdiği eğitim projeleri ile devam etmektedir.

Avrupa Birliği kaynaklı projeler hakkında kamuoyunda olumlu ve olumsuz görüşler olduğu bilinmektedir. Bu görüşler; projelerin amaçlarının nasıl belirlendiği, sonuçlara hangi oranlarda ulaşıldığı, proje sonuçlarının sürdürülebilirliği, istihdam edilen yabancı uzmanların yeterlilikleri, kaynakların yerinde kullanılıp kullanılmadığı ve çalışma gezilerinin yerindeliliği gibi konular hakkındadır. Bu projelerin ne amaçla yapıldığından neye/kimlere fayda sağladığına, sokaktaki vatandaşın entelektüel düzeydeki insanlara kadar tartışma devam etmektedir (Turan, 2012; Akyüz, 2015, Gümüş, 2015). Ancak Türkiye'de, AB'nin projeler için kredi/hibe vermesi, bu projeleri uygulaması ve bu projelerin etkilerinin değerlendirilmesine ilişkin yeterli araştırma bulunmamaktadır. Oysa MEB'in aldığı kredilerin ülke çıkarlarına uygun olarak kullanılması açısından bu projelerin değerlendirilmesi önemlidir. Bu çalışma ile AB'nin Türkiye'ye eğitim alanında

sağladığı finansal katkı, eğitim projelerinin hedefleriyle karşılaştırılarak etkililiğinin değerlendirilmesi yapılmıştır.

Türkiye, Cumhuriyet'in kuruluşundan 1990'lı yıllara kadar bütün eğitim kademelerinde uluslararası kuruluşlarla ortaklıklar yapmıştır. Mesleki eğitim alanında Avrupa Eğitim Vakfı'nın (ETF), alt yapı çalışmalarında ise Dünya Bankası'nın kredili desteklerini kullanmıştır. Türkiye bunun yanında uluslararası birikim için uzman desteği de kullanmış, Cumhuriyet'in ilk yıllarında Dewey, Kühne, Buyse, Malche ve Parker gibi tanınmış eğitim uzmanlarından danışmanlık hizmeti almıştır. 2000'li yıllardan itibaren Avrupa Birliği, OECD, Avrupa Yatırım Bankası, Avrupa Eğitim Vakfı ve Dünya Bankası gibi kurumlarla çalışmalarını daha da ileriye götürmüştür (Akyüz, 2015).

Eğitimle ilgili uluslararası projelerin uygulandığı ve karar verildiği yer Milli Eğitim Bakanlığı'dır (MEB). MEB Türk milli eğitim sistemi içerisinde, eğitim politikalarına; eğitim programlarına, ders kitaplarına, eğitim ve öğretim araçlarına; mevcut ihtiyaçlar doğrultusunda temel öğretim hedeflerine karar veren en yüksek mercidir (Millî Eğitim Temel Kanunu, m 56). MEB 2014-2015 Eğitim Öğretim Yılı İstatistiklerine göre örgün eğitimde 59.909 okul/kurum ve 919.393 öğretmen ile 17.559.989 öğrenciye eğitim-öğretim hizmeti vermektedir (MEB 2014-2015 Yılı İstatistikleri, 2015). Bu yönüyle Millî Eğitim Bakanlığı, öğrenci, öğretmen ve personel sayısı bakımından birçok ülke nüfusundan daha kalabalıktır. Bu durum eğitimi, Türkiye için diğer ülkelere oranla daha önemli ve zor hale getirmektedir.

MEB, küreselleşme süreciyle birlikte ekonomik, politik ve sosyal alanlardaki hızlı değişime cevap verebilmek ve ülkenin bilgi toplumunda ortaya çıkan eğitim taleplerini karşılayabilmek için büyük bir kaynağa ihtiyaç duymaktadır (Toffler, 1996; Murphy ve Forsyth, 1999; Giddens, 2001; Peca, 2000; Gümüş, 2015). MEB, genel bütçeden son yıllarda en büyük payı almasına karşın, bu pay yine de yeterli olmamaktadır. MEB'in bütçesinin merkezi yönetim bütçesine oranı; 2000'de %7,15 iken 2007'de %10,42, 2008'de %10,30, 2009'da %10,63, 2010'da %9,84'dır. Bu oran 2011'de %10,91, 2012'de %11,16 şeklindedir. 2013'de %11,76 2014'te, %12,81' 2015'te ise 13.11 olacağı öngörülmektedir. (MEB 2014-2015 Yılı İstatistikleri, 2015, s. 257). Bu nedenle, bazen genel bütçe dışına çıkarak Dünya Bankası ve Avrupa Birliği (AB) gibi uluslararası kuruluşlardan kredi veya hibe desteği alarak eğitim sisteminin geliştirilmesi ve güçlendirilmesine yönelik projeleri uygulama yoluna gitmektedir (MTEM, Nihai Raporu, 2006; TEDP, Nihai Raporu, 2007; MEGEP, Nihai Raporu, 2009).

Avrupa Birliği ve Türkiye

Türkiye, Tanzimat'tan itibaren yüzünü Batı'ya dönmüş ve hedefini Avrupa'nın çağdaş yaşam düzeyine ulaşmak olarak belirlemiştir. Türkiye'nin Avrupa'ya uyum sağlamak istemesinin en somut göstergesi AB üyelik süreci olmuştur. Türkiye, Roma Antlaşması'nın ardından 31 Temmuz 1959'da Avrupa Birliği'ne katılmak amacıyla başvurmuştur (Gülcan, 2005); ABGS, 2011a). Avrupa Birliği kendisine katılmak isteyen ülkelerle ilgili çeşitli yardım araçları kullanmaktadır. Aşağıda Türkiye'nin üyelik sürecinde kullandığı mali yardım araçları tanıtılacaktır.

Akdeniz Ülkeleri İşbirliği Programı (MEDA) (Mediterranean Economic Development Area)

MEDA, Avrupa-Akdeniz Ortaklığı çerçevesinde 1995 yılında oluşturulan bir mali destek programıdır. MEDA programı kapsamında sağlanan fonların %90'ı ilgili Akdeniz ülkeleriyle yapılacak ikili anlaşmalar çerçevesinde verilmekte, %10'u ise daha önce oluşturulan Yenileştirilmiş Akdeniz Politikası'yla belirlenen bölgesel işbirliği programlarında kullanılmaktadır (AB Türkiye Delegasyonu, 2011; ABGS, 2011d).

2000-2006 dönemi için oluşturulan MEDA II kapsamında ise 5 milyar 350 milyon Euro tutarında hibe yardımı verilmesi kararlaştırılmış, Avrupa Yatırım Bankası tarafından aynı dönemde Akdeniz ülkelerine kullanılmak üzere 6 milyar 400 milyon Avro tutarında Avrupa-Akdeniz Ortaklığı kredi paketi oluşturulmuştur. MEDA II ile programın etkinliğinin artırılmasına yönelik olarak değişiklikler yapılmıştır. Söz konusu değişiklikler ile proje seçiminde karar alma süreçlerinin rasyonelleştirilmesi ve daha stratejik olması, Akdeniz ülkelerinin programlama ve uygulama

kapasitelerinin artırılması ve programın prosedürlerinin azaltılarak uygulama sürecinin hızlandırılması amaçlanmaktadır (AB Türkiye Delegasyonu, 2011; ABGS, 2011d; DTM, 2007).

MEDA kapsamında Millî Eğitim Bakanlığı tarafından, 100 milyon Avro bütçeli Temel Eğitime Destek Programı (TEDP), 51 milyon Avro bütçeli, Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi projesi (MEGEP) ve 18,5 milyon Avro bütçeli, Mesleki ve Teknik Eğitimin Modernizasyonu Projesi (MTEM) yürütülmüştür (PKMB, 2008).

Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı (IPA)(Instrument for Pre-accession Assistance)

AB, 2007'den itibaren katılım öncesi finansmanı "Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı" (IPA) olarak adlandırılan tek bir araçtan sağlamaya karar vermiştir. Bu değişiklik Türkiye'nin 2005 tarihinde adaylık döneminden doğrudan katılım müzakereleri yapan ülke konumuna geçmesi ile doğrudan ilgilidir.

Bu dönemde sadece programların adı değiştirilmemiş aynı zamanda prosedürler, öncelikler, uygulama mekanizmaları da üyelik müzakereleri kapsamında değiştirilmiştir. Bu yeni araç Avrupa Komisyonu'nun önceki genişlemelerden edindiği tecrübelerle, aday ve muhtemel aday ülkelerin ihtiyaçlarından yola çıkılarak oluşturulmuştur. IPA'nın amaçları; gerekli ekonomik, politik ve sosyal reformlar dahil olmak üzere Türkiye'yi adaylık teklifinde desteklemek ve ülkeye, yapısal fonların yönetimine hazırlanmasında yardım etmektir (EU, 2006; STB, 2008).

Avrupa Birliği'nin Eğitim Politikası

Kurulduğu günden beri Avrupa Birliği bir eğitim vizyonu geliştirmiştir. Fakat eğitim, genellikle bedeli yüksek olan bir politika alanı olarak Avrupa Birliği'nin sorumluluk almak istemediği bir alan olmuştur. Buna karşın AB başta mesleki eğitim, insan hakları ve yüksek öğretim gibi alanlarda ortak vizyon geliştirmeyi sürdürmüştür. AB, üye ülkeleri bağlayıcı ortak bir eğitim politikası oluşturulmasına karşın ulusal eğitim sistemlerinin uyumlaştırmasını Avrupa'nın geleceği açısından gerekli görmektedir (Tuzcu, 2006). Geleceğe hazır nesillerin yetişmesi haricinde, eğitim politikası önemli bir ulusal politika yönetim aracıdır (Walkenhorst, 2005). Küreselleşmenin etkisi ile yaşanan toplumsal ve ekonomik gelişmeler, ulus üstü eğitim politikalarının kabul görmesini yaygınlaştırmış, toplumsal ve kültürel kuralları homojenleştirmiştir (Benton, 2006, s.133).

AB Eğitim politikalarına bakıldığında; öncelikle Roma Antlaşması, sonra sırasıyla Janne Raporu, Maastricht Antlaşması, Beyaz Belge, Lizbon Kararları ve Kopenhag Bildirisi gibi belgeler dikkati çekmektedir (Aktaran Demir, 2011). 1957 yılında imzalanan Roma antlaşmasınının 128. maddesi, topluluğun eğitim alanında ortak bir politika geliştirebilmesi için gerekli ilk hukuksal dayanağını oluşturmuştur (Varsori, 2004). Her ne kadar o dönemde eğitim, ekonomik kaygılara kıyasla daha geri planda kalsa da topluluğun eğitim politikası için önemli bir temel taşı olmuştur (Pepin, 2007). 1973 yılında Henry Janne tarafından hazırlanan Janne Raporu'nda ise genel ve mesleki eğitim ilişkisi üzerinde durulmuş ve "Eğitimde Avrupa Boyutu" kavramı ilk kez bu raporda ortaya çıkmıştır (Janne, 1973; Ertl, 2006).

1992 yılında 12 AB üye ülkesi tarafından imzalanan ve aynı zamanda Avrupa Birliği'nin antlaşması da olan Maastricht Antlaşması'yla üye ülkeler ile komisyon arasında işbirliği güçlendirilmiş, eğitim alanı açık ve net şekilde tanınmıştır. AB'nin eğitim alanındaki en büyük dönüm noktalarından birisi olarak kabul edilen bu antlaşmayla, üye ülkelerin eğitim sistemlerinin içeriği ve organizasyonundan üye ülkelerin kendilerinin sorumlu kalmasına, diğer bir deyişle bu konudaki kanun ve düzenlemelerinin "uyumlaştırılmamasına" karar verilmiştir (Treaty of Maastricht, 1992 Bainbridge ve Murray, 2000a; Pepin, 2007).

Ayrıca bu anlaşmanın 126. ve 127. maddeleri ise komisyonun çok daha fazla sayı ve kapsamda eğitim programının oluşturulması, üye ülkelerin eğitim sistemleri ve ortak konularda bilgi ve deneyimlerinin değişimi konusunda öğrenci ve eğitimcilerin hareketliliğini teşvik etmektedir. Genel ve mesleki eğitim alanındaki kişilerin ülkeler arası hareketliliğinden bahseden ve onu teşvik eden bu antlaşma, Avrupa Birliği Antlaşması'nın eğitim kısmı olarak da bilinmekte ve 126. ve 127.

maddeleri ise şu anki Avrupa Birliği genel ve mesleki eğitim politikalarının hukuksal temellerini oluşturmaktadır (Porte, 1997; Ertl, 2006. Aktaran Demir, 2011.).

Avrupa Birliği Eğitim Politikalarına Uyum

Üye ülkeler ya da aday ülkeler sistemlerini Avrupa Birliği tarafından oluşturulan eğitim politikalarına göre şekillendirmeye çalışmaktadırlar. Türkiye gibi aday ülkeler de kendileriyle ilgili eğitim politikalarına uyum çalışmaları yapmaktadırlar. Bu nedenle Avrupa Birliği'ne aday ülke konumunda olan Türkiye'den bu politikalara uyum göstermesi beklenmektedir (Topsakal, 2003).

Avrupa Birliği her yıl hazırladığı "İlerleme Raporları"yla aday ülkelerin eksikliklerini saptamakta ve buna uygun çalışmalar yapılması istenmektedir. Avrupa Birliği'nin, daha iyi işlerle ve daha büyük sosyal tutarlılıkla sürdürülebilir ekonomik büyümeye sahip, dünyadaki en rekabetçi ve dinamik bilgiye dayalı ekonomi olma amacı vardır. Bunu başarmak için, devlet ve hükümet Başkanlarından "Avrupa ekonomisinde yalnızca köklü değişiklikler yapmaları değil; ayrıca sosyal refah ve eğitim sistemlerinin modernizasyonu için sağlam bir program geliştirmeleri" istenmiştir. 2002 yılında Avrupa'nın eğitim ve öğretim sistemleri açısından 2010'a kadar dünya lideri olması gerektiği belirtilmiştir. Bunun gerçekleşmesi Avrupa'da eğitim ve öğretimin köklü değişiklikler göstermesi demektir. Lizbon stratejisine katkı sağlamayı garanti altına almak için, eğitim bakanları, Avrupa Birliği ve vatandaşların yararı için 2010'a kadar bir bütün olarak başarılacak aşağıdaki üç ana hedefi kabul etmişlerdir (MEBGE, 2006):

- Avrupa Birliği eğitim ve öğretim sistemlerinin kalitesini ve etkinliğini arttırmak,
- Tüm eğitim kurumlarına erişimi garanti altına almak,
- Daha geniş bir dünyaya eğitim ve öğretimi açmak.

Eğitimde Reform

Türkiye'de özellikle MEB'de yürütülen Dünya Bankası ve Avrupa Birliği finansmanlı projeler uygulanmadan önce bu eğitim alanında MEB'i bu kuruluşlarla çalışmaya yönlendiren etkilere bakılmalıdır. Bunun temel sebepleri arasında Dünya Bankası ile yürütülen projeler için Türkiye'nin içinde bulunduğu ekonomik durum önemlidir. Avrupa Birliği ile yürütülen projelerde ise temel motivasyon Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne uyum süreci için yapılan çalışmalarıdır.

Geçmiş on yıllarda eğitim politikalarının değişmesinde dramatik değişimler tecrübe edinildi. Bu değişimlerin temel dayanaklarından biri küreselleşme sayılabilir (Rinne, 2008; Aktaran Gür, 2011). DB, AB ve OECD gibi uluslararası etkisi olan kuruluşların kredi ve borç vererek, bağış ve hibelerde bulunarak, raporlar ve analizler yayımlayarak, karşılaştırmalı göstergeler ve puan tabloları hazırlayarak eğitim reformlarına ilişkin sürekli bir gündem oluşturdukları bilinmektedir (Steiner-Khamsi, 2004b; Domenech ve Mora-Ninci, 2009. Aktaran Gür, 2011). Bunun neticesi olarak küreselleşme ve ekonomik rekabet eğitime dair ekonomik bir bakış açısını hızla gündeme getirmiştir (Grek, 2009, Lingens 2005, Aktaran Gür, 2011).

Uluslararası kuruluşların etkinliğinin artması, krediler, hibeler, projeler, hazırlanan raporlar ve karşılaştırmalı tablolar ülkelerin eğitim sistemlerinde zorunlu olarak aynulaşmaya neden olmamaktadır. Çünkü eğitimsel aktarım politik kültürel ve ekonomik bağlam içinde yorumlanmakta ve biçimlenmektedir (Steiner-Khamsi, 2004b, s. 201; Aktaran Çelik, 2012). Bunun nedeni ise her ulus devlet kendisine sunulan rapor ve önerileri kendi öncelikleri ve değerleri etrafında algılamakta ve buna göre uygulamaktadır.

1996 yılında düzenlenen XV. Millî Eğitim Şurası, hazırlanan Yedinci Kalkınma Planı (1996-2000) ve 15 Yıllık Eğitim Ana Planı, Türkiye'yi 21. yüzyıla hazırlamak, eğitimin kalitesini geliştirmek, AB ve gelişmiş ülkelerin düzeyine çıkarmak için çok yönlü ve geniş kapsamlı eğitim reformlarının yapılmasına ihtiyaç olduğunu vurgulamıştır. 1990'lı yıllarda Türkiye'de okuma yazma oranlarının, okullaşma oranlarının ve sürelerinin AB ülkeleri ve gelişmiş ülkelere göre oldukça düşük olması, eğitim sisteminin yapısal en önemli sorunu olarak tanımlanmıştır. Çünkü eğitim ve gelişme, eğitim ve nitelikli işgücü, eğitim ve Türkiye'nin daha rekabetçi olması arasında doğrudan ilişki kurulmuştur.

Eğitim göstergelerinin düşük olması; ülkenin gelişmesi ve kalkınmasının, bilgi toplumundan ve küreselleşme sürecinden geri kalmasına neden olacağını vurgulamıştır (DPT, 2011; Çelik, 2012; MEB, 2012).

Avrupa Birliği (AB), Türkiye ve AB eğitim politikalarını uyumlu hale getirme amacıyla uygulanan eğitim projelerinde ve eğitim politikalarının oluşturulmasında 2000 yılından beri etkili bir aktör olarak rol almaktadır. MEB bünyesinde tamamlanan AB eğitim projelerine bakıldığında hem kapsam yönüyle hem de mali büyüklük olarak, Temel Eğitime Destek Programı (TEDP), Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi (MEGEP) ve Mesleki ve Teknik Eğitimin Modernizasyonu Projesi (MTEM) dikkat çeken projeler olarak öne çıkmaktadır. Bu projeler Türk eğitim sistemini; eğitim programı, kurumsal kapasite ve insan kaynaklarını geliştirme, kalite çalışmaları, politika ve strateji belgeleri ve sağlanan modern donanımlar yönüyle etkilemiş projelerdir.

TEDP kapsamında, risk altındaki çocukları belirleme ve önlem alma konusunda 40 binden fazla katılımcıya bilgilendirme toplantıları yapılmış, ilköğretim programları yenilenmiş, yeni programlara uygun olarak öğretmen kitabı, öğrenci kitabı ve çalışma kitabı üçlü set halinde tüm dersler için hazırlanmış ve basımına mali destek verilmiştir. Bunun yanında yetişkinlere yönelik I. ve II. kademe okuma yazma programları geliştirilmiş ve pilot uygulaması yapılmış, 207 halk eğitim merkezi programı modüler sisteme göre hazırlanmış, genel ve özel alan öğretmen yeterlilikleri geliştirilmiş, öğretmen, yönetici, velilerden oluşan yaklaşık 100.000 kişiye eğitim verilmiştir. Fiziki bileşen kısmında ise 16 ildeki eğitim tesislerinin fiziksel kapasitesi artırılmış, 81 okul, 775 derslik, 11 halk eğitim merkezi, 37 lojman, 20 yurt, 1 spor salonu, 3 yemekhane inşa edilmiştir (TEDP, Başlangıç Raporu, 2002-2007; TEDP, Nihai Raporu, 2007; TEDP, Strateji Raporu, 2007).

Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi (MEGEP), Türkiye'deki mesleki eğitim sisteminin güçlendirilmesini amaçlayan, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Avrupa Komisyonu arasında imzalanan bir anlaşma ve Avrupa Birliği Akdeniz Programı'ndan (MEDA) sağlanan hibe ile 2002-2007 yılları arasında uygulanmış ve 58,2 milyon Avro bütçesi olan beş yıllık bir projedir. Türkiye'deki mesleki ve teknik eğitim sistemini, sosyo-ekonomik gereksinimler ve hayat boyu öğrenme ilkeleri doğrultusunda bütüncül olarak güçlendirmek, AB ve gelişmiş ülkelerdeki standartlara yükseltmek, 12 yıllık zorunlu eğitime geçiş için alt yapı oluşturmak ve sosyal ortak ve sivil toplum kuruluşlarının mesleki eğitime eğilimlerini artırmak amacıyla başlatılan MEGEP 30 ilde 145 pilot kurumda yürütülmüştür (MEGEP, Başlangıç Raporu, 2003).

MEGEP kapsamında; iş piyasası analizleri yapılmış, eğitim ve meslek standartları hazırlanmış, program geliştirme çalışmaları kapsamında modüller hazırlanmış, Mesleki Yeterlilik Kurumu (MYK)'nın kurulmasına yönelik çalışmalar yapılmış, pilot projeler desteklenmiş, hayat boyu öğrenme politika belgesi ve strateji belgesi oluşturulmuştur (MEGEP, Nihai Rapor, 2009).

MEGEP Türkiye'de mesleki ve teknik eğitimde klasik program yaklaşımı yerine iş piyasasına, meslek standartlarına ve yerel isteklere uyumlu, esnek, hızlı değişim gösterebilen, modüler ve bütünselliğini koruyabilen, çağdaş anlayışa uygun, örgün, yaygın ve çıraklık eğitimi programlarını bütünleştiren modern bir öğretim programının başarılı bir şekilde uygulamaya konulmasını amaçlamıştır. Bununla birlikte eğitim alanında özellikle sosyal tarafların artan katılımıyla ilişkili olarak kurumsal kültürde dönüşüm, iş piyasasının gereksinimlerinin daha çok anlaşılması, iş piyasası analizlerinin önemi ve Avrupa Yeterlilik Çerçevesi bağlamında karşılaştırılabilirliği ve meslek standartlarının geliştirilmesi hedeflenmiştir (MEGEP, Nihai Rapor, 2009).

Mesleki ve Teknik Eğitimin Modernizasyonu Projesi (MTEM), meslek dersleri öğretmenlerinin eğitiminin niteliğini yükseltmeye yönelik çabaları desteklemeyi ve Avrupa Birliği'ne uyum çalışmalarına destek olmayı amaçlayan, MEDA Fonundan sağlanan hibe ile karşılanan 2003 ile 2007 tarihleri arasında uygulanmış, 18,5 milyon Avro bütçeli bir projedir (MTEM, Nihai Raporu, 2006). Bu bölümde Avrupa Birliği ve Türkiye'nin hangi kanallarla eğitimde işbirliği yaptığı incelenecektir.

MEB bünyesinde yürütülen büyük bütçeli AB eğitim projelerinin Türk eğitim politikasına hangi yönleriyle etki ettiği herhangi bir araştırmaya konu olmamıştır. Özellikle Avrupa Birliği'nin TEDP, MEGEP ve MTEM projeleri amaç, süreç, sonuç ve sürdürülebilirlik boyutları açısından değerlendirilmemiştir. Yukarıda verilenler birlikte değerlendirildiğinde; Türkiye genelinde uygulanan 100 milyon Avro bütçeli TEDP, 58,2 milyon Avro bütçeli MEGEP ve 18,5 milyon Avro bütçeli MTEM Projelerinin amaçları ve bütçeleri yönüyle, Türk eğitim sisteminin gelişiminde büyük bir potansiyele ve etkiye sahip olduğu görülmüştür. Buradan hareketle, bu projelerin farklı açılardan ve daha kapsamlı bir şekilde değerlendirilmesine ihtiyaç duyulmuştur.

Bu araştırmanın problemi, AB'ye uyum amacı ile yürütülen ve tamamlanmış olan AB eğitim projelerinin amaç, süreç, sonuç ve sürdürülebilirlik alt boyutları açısından Türk eğitim sistemine etkilerinin neler olduğudur. Bu araştırmanın temel amacı; Millî Eğitim Bakanlığının sonuçlandırdığı Avrupa Birliği finansmanlı eğitim projelerini (Temel Eğitime Destek Programı, Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi, Mesleki ve Teknik Eğitimin Modernizasyonu Projesi), bu projelerin karar ve uygulama aşamasında rol alan Türk ve yabancı yöneticilerin ve uzmanların görüşlerine göre değerlendirmektir. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır: Millî Eğitim Bakanlığınca sonuçlandırılan Avrupa Birliği eğitim projelerinden karar ve uygulama aşamasında rol alan Türk ve yabancı yöneticilerin ve uzmanların;

1. Bu projelerin amaçlarına ilişkin görüşleri nelerdir?
 - a) Bu amaçlar nasıl belirlenmiştir?
 - b) Bu amaçlar işlevsel midir?
 - c) Amaçlarda öngörülen yapılanmalar işlevsel midir?
2. Bu projelerin uygulanma sürecine ilişkin görüşleri nelerdir?
 - a) Projelerin uygulanma sürecinde yaşanan sorunlar nelerdir?
 - b) Projelerin uygulanma sürecinde yaşanan sorunların kaynağı nedir?
3. Bu projelerin sonuçlarına ilişkin görüşleri nelerdir?
 - a) Projeler öngörülen amaçlara ne düzeyde ulaşmıştır?
 - b) Amaçlara ulaşamamasının nedenleri nelerdir?
 - c) Projelerin Türk eğitim sistemine hukuksal etkileri nelerdir?
 - d) Projelerin Türk eğitim sistemine ekonomik etkileri nelerdir?
 - e) Projelerin Türk eğitim sistemine siyasal etkileri nelerdir?
4. Bu projelerin sürdürülebilirliğine ilişkin görüşleri nelerdir?

Yöntem

Bu bölümde araştırmannın modeli, çalışma grubu, veri toplama teknikleri ve verilerin analizi konuları ele alınmıştır.

Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada "tarama modeli" kullanılmıştır. Çalışmada Avrupa Birliği finansmanlı TEDP, MEGEP ve MTEM projelerinin amaç, süreç, sonuç ve sürdürülebilirlik alt boyutları açısından değerlendirilmesinde, nitel araştırma yaklaşımı benimsenmiştir. Nitel araştırmanın amacı bir şeye bütüncül ve derinlemesine bakmak, onu karmaşıklık içinde incelemek ve bağlamı içinde anlamaktır. Bunun için toplanan veriler ayrıntılı ve derinlemesine olmalıdır. Bu yüzden nitel araştırma için tüm resmi aktarmak, yoğun betimleme yapmak önemlidir (Punch, 2005).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu Millî Eğitim Bakanlığı'nda Avrupa Birliği eğitim politikasına yön veren Türk ve yabancı yöneticiler ve uzmanlardır. Bunlar MEB düzeyindeki üst düzey yöneticiler (müsteşar yardımcısı, ilgili genel müdürler, Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonu Temsilcisi, Millî Eğitim Bakanlığı Projeler Koordinasyon Merkezi Başkanlığında yürütülen projelerin Türk yöneticileri, başkan ve yardımcısı) ve yabancı ekip liderleri, Türk ve yabancı proje eş uzmanlarıdır (satın alma uzmanı, izleme ve değerlendirme uzmanı, eğitim uzmanı, finans yönetim uzmanı gibi).

Örneklem grubu, çalışmanın konusunu oluşturan projelerin hazırlanması, uygulanması, sonuçlandırılması ve sürdürülmesi sırasında katkısı ve etkisi olan proje uzmanlarından ve yöneticilerinden oluşturuldu. Değerlendirme sürecinin objektif olması için sadece MEB'de çalışan uzmanlar değil projelerde kısa ve uzun dönemli olarak çalışan sözleşmeli uzmanlar da çalışmaya dahil edildi. Bunun yanında projelerde uzun dönem uzman ve yönetici olarak çalışmış yabancı uzmanların da görüşleri alındı.

Veriler, projeleri yürüten ve uygulayan kişilerle yüz yüze görüşülerek; şehir ya da ülke dışında ise e-posta yoluyla araştırmanın sahibi tarafından toplanmıştır. İlgili kişilere projelerde çalışan iletişim uzmanları ve proje yöneticileri ile görüşülerek ulaşılmıştır. Bazı uzmanların iletişim bilgilerinin MEB'de de mevcut olması daha hızlı iletişime geçilmesini sağlamıştır.

Aşağıda Tablo-1'de araştırmaya katılan tüm yönetici ve uzman çalışma grubuyla ilgili ayrıntılı bilgiler yer almaktadır (Akyüz, 2012):

Tablo 1. Araştırmanın Çalışma Grubu'nda Yer Alan Katılımcı Sayıları

Projeler	Yöneticiler											Yönetici Toplam	Uzmanlar					Uzman Toplam	TOPLAM
	TTKB Başkanı	Müsteşar yardımcısı	AK Türkiye Delegasyonu	Genel Müdür	TTKB Kurul Üyesi	Genel Müdür Yardımcısı	Daire Başkanı	İl Millî Eğitim Müdür Yard.	Projelerin Türk başk ve yrd.	MEB proje Direktörü	Avrupa Eğitim Vakfı		MEB Eş Uzmanlar	Şube Müdürü	Uzman (Teknik Destek)	İl Millî Eğitim Müdürlüğü PYB	Yabancı Ekip Lideri		
TEDP	1	1	1	2		2	1	23	3	2		36	7	4	2	1	1	15	51
MEGEP		1	1	3	1	4	1		3		1	15	5	1	10	1	1	18	33
MTEM		1	1	1					2	2		7	2		5			7	14
TOPLAM	1	3	3	6	1	6	2	23	8	4	1	58	14	5	17	2	2	40	98

Tablo 1'e göre TEDP ile ilgili 51, MEGEP ile ilgili 33, MTEM ile ilgili de 14 katılımcının görüşlerine (Toplam 98) başvurulmuştur. Tüm katılımcılardan 58'i yönetici, 40'ı ise uzman konumunda çalışan kişilerdir. Tablo 2'de katılımcıların görüş bildirme şekillerine göre projelere dağılımı verilmiştir;

Tablo 2. Katılımcıların Görüş Bildirme Şekline Göre Projelere Dağılımı

Sıra No	Görüşme Şekli	TEDP	MEGEP	MTEM	Toplam
1	Yüz yüze Görüşme Yapılan Katılımcılar	12	9	8	29
2	Yazılı Görüş Bildiren Katılımcılar	39	24	6	69
3	Katılımcı Toplam	51	33	14	98

Tablo 2'ye göre ankete katılan toplam 98 katılımcıdan görüş alınmıştır. Görüş bildiren 5 katılımcı TEDP, MEGEP ve MTEM adına ayrı ayrı görüş bildirmiştir. Üç proje adına da görüş bildiren bu katılımcıların tamamı yönetici kademesinde bulunan kişilerdir. Tüm projeler için görüş bildiren katılımcıların dışında, katılımcılardan 51'i TEDP adına görüş bildirmişlerdir. Bunlardan 39'u yazılı, 12'si ise sözlü görüş bildirmişlerdir. MEGEP adına toplam 33 katılımcıdan 24'ü yazılı, 9'u ise sözlü görüş bildirmiştir. MTEM projesi adına yazılı ve sözlü görüş bildiren katılımcı sayısı ise 14'tür. Bu katılımcılardan 6'sı yazılı 8'i sözlü görüş bildirmişlerdir.

Ankete görüş veren katılımcılardan 68'i erkek ve 20'si kadındır. Katılımcıların eğitim durumlarına bakıldığında 6'sı profesör, 9'u doktor, 13'ü yüksek lisans ve 60'ı üniversite mezunudur. Katılımcılardan 7'si ise projelerde görev alan yabancı uzmanlardır.

Sınırlılıklar

Araştırma;

- Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yürütülerek sonuçlandırılan Avrupa Birliği finansmanlı Temel Eğitime Destek Programı, Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi ve Mesleki ve Teknik Eğitimin Modernizasyonu Projesi ile sınırlıdır.
- Bu projelerin amaç, süreç, sonuç ve sürdürülebilirlik boyutları açısından değerlendirilmesi ile sınırlıdır.
- Bu projelerde rol alan Türk ve yabancı yöneticilerin ve uzmanların görüşleri ile sınırlıdır.

Verilerin Toplanması

Bu çalışmada veriler iki biçimde toplanmıştır. İlk olarak, katılımcıların bir kısmı ile yüz yüze görüşmeler yapılarak veriler toplanmıştır. Yüz yüze görüş bildirmeyi kabul eden katılımcıların görüşlerini almak üzere yarı yapılandırılmış sorulardan oluşan görüşme formları oluşturulmuştur. Bu görüşmeler daha sonra çözümlenmiştir. İkincisi ise yüz yüze görüş bildirmeyen/bildiremeyen katılımcılardan yazılı olarak görüşlerini ifade etmeleri istenmiştir. Bunun için yarı yapılandırılmış sorulardan oluşan görüşme formları katılımcılara verilmiştir. Yazılı olarak toplanan bu görüşler de daha sonra çözümlenmiştir.

Yüz yüze görüşmeler araştırmacının kendisi tarafından, her bir katılımcı ile ayrı olarak ve bağımsız bir ortamda yapılmış ve kayıt altına alınmıştır. Şehir veya ülke dışında bulunan katılımcılar e-posta yoluyla ulaşılmış ve görüşleri alınmıştır. Yüz yüze yapılan görüşmeler 30 ile 60 dakika arasında sürmüştür.

Verilerin Analizi

Yüz yüze görüş bildiren katılımcıların görüşleri yazılı metin haline getirilmiştir. Yazılı metin haline getirilen görüşmeler ve yazılı olarak cevaplandırılan formlar, içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Bu yöntem kısaca, içeriğin dizgesel, tarafsız ve sayısal çözümlenmesi olarak tanımlanabilir. İçerik çözümlemesinin temel amacı, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2005). İçerik çözümlemesinde ilk olarak çözümleme kategorisi (ana kategori) ve alt kategoriler belirlenir (Strauss ve Corbin, 1990). Bu çalışmada çözümleme kategorileri (ana kategoriler), araştırmacının alt amaçları ile paralel olarak, bu çalışma kapsamında incelenen

projelerin (TEDP, MEGEP ve MTEM) “Amaç”, “Uygulama Süreci”, “Sonuçlar” ve “Sürdürülebilirlik” boyutlarında değerlendirilmesi olarak alınmıştır. Bu ana kategoriler çalışmada şu şekilde tanımlanmıştır:

Proje'nin amaçlarının belirlenmesinde ilgili birimlerin görüşlerinin alınma durumu, amaçların işlevselliği ve amaçlara yönelik yapılanmaların (örgütler, kurumlar, proje ekipleri, paydaşlar vb.) işlevselliği. Projenin uygulanma sürecinde sorunlarla karşılaşılma durumu ve sorunlarla karşılaşıldıysa, bu sorunların nelerden veya kimlerden kaynaklandığı. Projenin sonunda, başlangıçta öngörülen amaçlara ulaşılma durumu, projenin Türk eğitim sistemine hukuksal, ekonomik, siyasal etkileri. Projenin gelecekte sürdürülebilir olma durumu. Ana kategoriler kendi içinde “Evet”, “Kısmen” ve “Hayır” şeklinde görüş bildirmek üzere üç alt kategoriye ayrılarak değerlendirilmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde frekans (f) ve yüzde (%) kullanılmış ve bulguların yorumunda katılımcıların kendi ifadelerinden de yararlanılmıştır. Aşağıda verilerin analizi süreci, araştırmanın geçerlik ve güvenilirliğini sağlamak üzere yapılan çalışmalar açıklanmıştır:

Araştırmanın Geçerliliği

Nitel araştırmalarda geçerlik, Yıldırım ve Şimşek tarafından ortaya konulan (2005) “Araştırmacının araştırdığı olguyu, olduğu biçimiyle ve olabildiğince yansız gözlemesi anlamına gelmektedir.” Bu araştırmanın geçerliğini sağlamak için veri analizinde aşağıdaki aşamalar izlenmiştir:

- Veri toplama araçları katılımcıların görevlerine (yönetici ve uzman) göre gruplandırılmıştır.
- Kodlamalar bu grupların verdiği cevaplara göre yapılmıştır.
- Tüm sorulara verilen cevaplar ayrı ayrı dosyalanmıştır.
- Ayrı dosyalardaki bu cevaplar okunup mümkün olabildiğince tek cümlelik özetlere dönüştürülmüştür.
- Sistematikliği sağlamak üzere birbiri ile aynı/benzer niteliği taşıyan görüşler mümkün olduğunca tek bir madde içinde verilmiştir.

Ortaya çıkan özet analizler bu projede yer alan katılımcılardan ulaşılabilenlere gönderilerek onayları alınmış ve böylece geçerliğin sağlanmasına çalışılmıştır. Araştırma kapsamında incelenen projeler araştırmacının katılmadığı projeler arasından seçilmiştir. Araştırmanın katılımcıları, projelerde görev alma, meslek, statü vb. bakımlardan olabildiğince homojen özellikler göstermektedir. Bu yüzden, araştırmanın iç geçerliği bağlamında elde edilen bulguların sosyal gerçekleri yansıttığına inanılmaktadır.

Araştırmanın iç geçerliliğini sağlamak için aşağıdaki koşulların sağlanması gerektiği ileri sürülmektedir (Yıldırım, 2010):

- Ortaya çıkan kavramlar anlamlı bir bütün oluşturuyor mu?
- Elde edilen bulgular, daha önce oluşturulan kavramsal çerçeve veya kuramla uyumlu mudur?
- Açık olmayan olgular ya da olaylar belirlenmiş midir?
- Bulguları açıklamada alternatif yaklaşımlar kullanılmış mıdır?

Bu araştırmada elde edilen bulguların ortaya konan olay ya da olguların açık olduğu, bulguların benzer konularda yapılmış farklı araştırma bulgularıyla örtüştüğü ve bu bulguların alternatif yorumlarının yapıldığı ve dolayısıyla araştırmanın iç tutarlılığına sahip olduğu söylenebilir.

Araştırmanın Güvenirliği

Araştırmalarda güvenirlilik, ölçümün her zaman, benzer şartlarda aynı sonucu vereceğinin garantisidir. (Marvasti, 2004; Aktaran Yıldırım, 2010) tarafından güvenirlilik, bir araştırmadan elde edilen sonuçların farklı araştırmacılar tarafından da elde edilmesi şeklinde yorumlanmıştır. Güvenirlilik nicel araştırmalarda tekrar uygulamaları esas olsa da nitel araştırmalarda kullanılan yöntem ne olursa olsun sosyal olaylarla ilgili bir olayın tekrarı mümkün değildir (Balci, 2005; Yıldırım ve Şimşek, 2005). Yıldırım'ın (2010) Roberts ve Priest'ten (2006) aktardığına göre, nicel araştırmalarda kullanılan güvenirlilik (reliability) kavramı, yerini nitel araştırmalarda "trustworthiness" sözcüğüne bırakmaktadır. Yıldırım, (2010) bu kavramın özelliklerini "yorumlamacı paradigma temelli" oluşu, "gerçeklik (authenticity)", "güvenilir olma (credibility)", "aktarılabirlik (transferability)", "güvenilirlik, (dependability)", "doğrulanabilirlik (confirmability)" olarak sıralar.

Bu araştırmada güvenirliliği sağlamak üzere şu uygulamalar yapılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2005; Yıldırım, 2010):

- Veri toplama süreci belli bir zamana yayılarak yapılmıştır. Katılımcıların yaşadıkları şehirler ve hatta ülkeler farklı olduğu halde onlara ulaşılmış ve görüşleri toplanmıştır.
- Veriler, projeleri yürüten ve uygulayan kişilerle yüz yüze ve şehir ya da ülke dışında ise e-posta yoluyla araştırmacının sahibi tarafından toplanmıştır. İlgili kişilere projelerde çalışan iletişim uzmanları ve proje yöneticileri görüşülerek ulaşılmıştır.
- Verileri toplayanlar daha önce ilgili projelerde iletişim uzmanlığı yapmış ve tüm süreçleri görmüş kişilerdir.
- Araştırma bulgularının sunumunun ilk aşaması olan betimlemede hiçbir görüş atlanmamıştır.
- Araştırmada elde edilen analiz sonuçları proje konusunda uzman iki kişi tarafından da kodlanarak görüş birliği sağlanmıştır.
- Projeleri değerlendirenlerden birisi MEB'in bir çok projesinde görev almış daha sonra başka kurumlarda DB ve AB projelerinin hazırlanması, uygulanması ve değerlendirilmesi konularında görev almış, ulusal ve uluslararası tecrübeye sahiptir. Diğer değerlendirmeci ise üniversite öğretim üyesi veri değerlendirmede uzmandır. Veri toplama aracındaki sorulara farklı yanıtlar veren katılımcıların paralel ve ters görüşleri ayrı ayrı yorumlanmıştır.
- Yorumlarda bağlantılara yoğunlaşmıştır.
- Yorumlarda katılımcıların belirttiği görüşlerle ilgili ayrıntılı alıntılar yapılarak onaylama-onaylamama süreci gösterilmiştir.
- Elde edilen bulgular ve yorumlar farklı veri kaynaklarıyla da teyit edilmiştir. Glesne ve Peshkin (1992) bu tarz bir çalışmanın; araştırmacının yaptığı yorumları destekleyeceğini, araştırmacıların elde ettikleri yorumlar için farklı bakış açıları geliştirmelerine yardımcı olacağını ve bunun da güvenirliliği artıracığını savunmuştur.
- Araştırmada öncelikle yüz yüze görüş bildirmeyi kabul eden katılımcıların görüşlerini almak üzere yarı yapılandırılmış sorulardan oluşan görüşme formları oluşturulmuştur. Böyle formların varlığı, temel olarak bir grup insandan aynı sorularla belirli bir sistematik içinde bilgi toplanabilmesini olanaklı kılar (Kümbetoğlu, 2005). Görüşme formları; yönlendirmekten kaçınılarak, kolay anlaşılabilen, konu odaklı; görüşmelerin yapılacağı ortam dikkate alınarak ve kavramsal çerçevesi sunulan konuya sadık kalınarak hazırlanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmeler, konu ile ilgili derinlemesine bilgi sağladığı için kullanılmıştır.

Bulgular

Görüşme ve anket yoluyla elde edilen araştırma bulguları bir kamu örgütü olan Millî Eğitim Bakanlığı'nda görevli TEDP ile ilgili 51, MEGEP ile ilgili 33, MTEM ile ilgili de 14 katılımcının görüşleri (Toplam 98) ile sınırlıdır. Tüm katılımcılardan 58'i yönetici, 40'ı ise uzman konumunda çalışan kişilerdir. Bunlar Millî Eğitim Bakanlığı'nda Avrupa Birliği eğitim politikasına yön veren Türk ve yabancı yöneticiler ve uzmanlardır. MEB düzeyindeki üst düzey yöneticiler (müsteşar yardımcısı, ilgili genel müdürler, Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonu Temsilcisi, Millî Eğitim Bakanlığı Projeler Koordinasyon Merkezi Başkanlığında yürütülen projelerin Türk yöneticileri (başkan ve yardımcıları) ve yabancı ekip liderleri, Türk ve yabancı proje eş uzmanlarıdır (satın alma uzmanı, izleme ve değerlendirme uzmanı, eğitim uzmanı, finans yönetim uzmanı gibi) (Akyüz, 2012). Bu yönü ile çalışma hem MEB'de çalışan proje uzmanlarının hem de MEB dışından sözleşmeli olarak çalışan uzmanların tamamının görüşlerinin alındığı en kapsamlı analiz özelliği göstermektedir.

TEDP, MEGEP ve MTEM Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne uyum sürecinde Avrupa Birliği kaynaklı Akdeniz Ülkeleri İşbirliği Programı (MEDA) fonlarından aldığı eğitime yönelik en büyük bütçeli hibelerdir. Avrupa Birliği ile sağlanan genel mutabakattan sonra MEB'in ihtiyaçları ve öncelikleri doğrultusunda projelendirilmiştir. 1997 yılında başlayan Temel Eğitim Reformu sürecinin hemen arkasından tasarlanan ve 2000 yılında anlaşması, 2002 yılında uygulanmasına başlanan TEDP, MEGEP ve MTEM hem başladığı zaman hem proje olarak bittikten sonra yerli ve yabancı olmak üzere özel ve kamu kurumlarının ilgisini çekmiştir. Temel eğitim ve mesleki eğitim sistemi ile ilgili yapılan bütün planlamalarda etkileri nedeni ile referans yapılma gereği duyulmuştur.

TEDP'e İlişkin Bulgular

TEDP'te görev alan ve araştırma kapsamında yazılı ve yüz yüze görüş bildiren katılımcı sayısı 51'dir. Bunlardan 36'sı yönetici, 15'i de uzmandır. Bu uzmanlardan da 12'si MEB'de çalışan uzmanlar, 3'ü de projenin teknik destek ekibinde çalışan yabancı uzmanlardır. Aşağıda katılımcıların TEDP'e ilişkin görüşlerinin dağılımı verilmiştir (Tablo 3);

Tablo 3. Katılımcıların TEDP'e İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

TEDP		Yönetici (n) (%)	Uzman (n) (%)	Toplam (n) (%)
Proje'nin amaçlarının belirlenmesinde ilgili birimlerin görüşlerinin alınma durumu	Evet	26 (%51)	10 (%19,6)	36 (%70,6)
	Kısmen	5 (%9,8)	4 (%7,8)	9 (%17,6)
	Hayır	3 (%5,9)	-	3 (%5,9)
	(Cevapsız)	2 (%4)	1 (%2)	3 (%5,9)
Proje'nin amaçların işlevselliği	Evet	28 (%54,9)	10 (%19,6)	38 (%74,5)
	Kısmen	7 (%13,7)	5 (%9,8)	12 (%23,5)
	Hayır	1 (%2)	-	1 (%2)
	(Cevapsız)	-	-	-
Proje'nin amaçlarına yönelik yapılanmaların işlevselliği	Evet	26 (%51)	8 (%15,7)	35 (%68,6)
	Kısmen	8 (%15,7)	7 (%13,7)	14 (%27,4)
	Hayır	2 (%4)	-	2 (%4)
	(Cevapsız)	-	-	-
Proje'nin uygulanma sürecinde sorunlarla karşılaşılma durumu	Evet	18 (%35,3)	9 (%17,6)	27 (%52,9)
	Kısmen	12 (%23,5)	6 (%11,8)	18 (%35,3)
	Hayır	6 (%11,8)	-	6 (%11,8)
	(Cevapsız)	-	-	-
Proje'nin sonunda, başlangıçta öngörülen amaçlara ulaşılma durumu	Evet	21 (%41,2)	9 (%17,6)	30 (%58,8)
	Kısmen	12 (%23,5)	6 (%11,8)	18 (%35,3)
	Hayır	3 (%5,9)	-	3 (%5,9)
	(Cevapsız)	-	-	-
Proje'nin sürdürülebilirliği	Evet	25 (%49,1)	11 (%21,6)	36 (%70,6)
	Kısmen	7 (%13,7)	4 (%7,8)	11 (%21,6)
	Hayır	4 (%7,8)	-	4 (%7,8)
	(Cevapsız)	-	-	-

Tablo 3'ten de anlaşılacağı gibi, TEDP'in amaçlarının belirlenmesinde ilgili birimlerin görüşlerinin alınıp alınmadığı sorusuna yönetici katılımcılardan 26'sı, uzman katılımcılardan 10'u toplamda 36'sı "evet" şeklinde cevap vermişlerdir. Katılımcılardan 5'i yönetici, 4'ü uzman olmak üzere 9'u amaçların belirlenmesinde ilgili birimlerin görüşlerinin "kısmen" alındığını belirtmişlerdir. Katılımcı yöneticilerden 3'ü ilgili birimlerin görüşlerinin alınmadığını belirtirken 3'ü ise bu konuda görüş beyan etmemişlerdir. Genel olarak değerlendirildiğinde; katılımcıların %70,6'sı ilgili birimlerin görüşlerinin alındığını, %17,6'sı kısmen alındığını, %5,9'u alınmadığını belirtmiş; %5,9'u ise görüş beyan etmemiştir.

TEDP'in amaçlarının işlevsel olup olmadığına ilişkin yönetici katılımcıların 28'i, uzman katılımcılardan 10'u, toplamda 38'i "evet" cevabını vermişlerdir. Katılımcı yöneticilerden 7'si, uzman katılımcılardan 5'i, toplamda 12'si amaçların "kısmen" işlevsel bulunduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcı yöneticilerden 1'i ise Proje'nin amaçlarının işlevsel olmadığını düşünmektedir. Genel olarak değerlendirildiğinde; katılımcıların toplamda %74,5'i projenin amaçlarını işlevsel, %23,5'i kısmen işlevsel bulmuştur. Katılımcılardan %2'si ise bu amaçları işlevsel bulmamıştır.

TEDP'in amaçlarına yönelik yapılanmasına ilişkin olarak yöneticilerden 26'sı, uzmanlardan 9'u, toplamda 35 katılımcı "evet" cevabını vererek işlevsel bulunduğunu belirtmişlerdir. Katılımcı yöneticilerden 8'i, uzmanlardan 6'sı, toplamda 14'ü amaçlara yönelik yapılanmayı "kısmen" işlevsel bulduklarını, katılımcı yöneticilerden 2'si ise işlevsel bulmadıklarını belirtmişlerdir. Genel olarak değerlendirildiğinde; katılımcıların %68,6'sı projenin amaçlarına yönelik yapılanmayı işlevsel, %27,4'ü kısmen işlevsel bulunduğunu, yaklaşık %4'ü ise işlevsel bulmadığını belirtmiştir.

TEDP'in uygulama sürecinde sorunlarla karşılaşp karşılaşmadığına ilişkin yöneticilerden 18'i, uzmanlardan 9'u toplamda 27'si "evet" cevabını vermişlerdir. Katılımcı yöneticilerden 12'si, uzmanlardan 6'sı toplamda 18'i "kısmen" sorunlarla karşılaştıklarını, katılımcı yöneticilerden 6'sı ise uygulama sürecinde sorunla karşılaşmadıklarını belirtmişlerdir. Genel olarak değerlendirildiğinde; katılımcıların %52,9'u TEDP'in uygulama süresince sorunlarla karşılaştıklarını, %35,3'ü "kısmen" sorunlarla karşılaştıklarını, %11,8'i ise sorunla karşılaşmadıklarını belirtmişlerdir.

TEDP'in sonunda başlangıçta hedeflenen amaçlara ulaşıp ulaşılamadığına ilişkin soruya yöneticilerden 21'i, uzmanlardan 9'u, toplamda 30'u başlangıçta hedeflenen amaçlara ulaşıldığını belirtmişlerdir. Katılımcı yöneticilerden 12'si, uzmanlardan 6'sı toplamda 18'i öngörülen sonuçlara "kısmen" ulaşıldığını; katılımcı yöneticilerden 3'ü ise proje sonunda amaçlanan sonuçlara ulaşıldığını belirtmişlerdir. Genel olarak değerlendirildiğinde; katılımcılardan %58,8'i TEDP'in sonunda hedeflenen amaçlara ulaşıldığını %35,3'ü hedeflere kısmen ulaşıldığını, katılımcı yöneticilerden %5,9'u ise Proje'nin amaçlarına ulaşamadığını ifade etmişlerdir.

TEDP'in sürdürülebilir olup olmadığına ilişkin olarak yöneticilerin 25'i, uzmanlardan 11'i, toplamda 36'sı TEDP'in sürdürülebilir olduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcı yöneticilerden 7'si, uzmanlardan 4'ü toplamdan 11'i TEDP'i "kısmen" sürdürülebilir olduğunu, yöneticilerden 4'ü ise sürdürülebilir olmadığını ifade etmişlerdir. Genel olarak değerlendirildiğinde; katılımcılardan %70,6'sı TEDP'in sürdürülebilir olduğunu %21,6'sı kısmen sürdürülebilir olduğunu, %7,8'inin ise Proje'nin sürdürülebilir olmadığını ifade etmişlerdir.

MEGEP'e İlişkin Bulgular

MEGEP'te görev alan ve araştırma kapsamında yazılı ve yüz yüze görüş bildiren katılımcı sayısı 33'tür. Bunlardan 15'i yönetici, 18'i de uzmandır. Bu uzmanlardan da 15'i MEB'de, 3'ü de projenin teknik destek ekibinde çalışan yabancı uzmanlardır. Aşağıda katılımcıların MEGEP'e ilişkin görüşlerinin dağılımı verilmiştir (Tablo 4);

Tablo 4. Katılımcıların MEGEP'e İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

MEGEP		Yönetici (n) (%)	Uzman (n) (%)	Toplam (n) (%)
Proje'nin amaçlarının belirlenmesinde ilgili birimlerin görüşlerinin alınma durumu	Evet	11 (%33,3)	12 (%36,4)	23 (%69,7)
	Kısmen	2 (%6,1)	4 (%12,1)	6 (%18,2)
	Hayır	2 (%6,1)	1 (%3)	3 (%9,1)
	(Cevapsız)	-	1 (%3)	1 (%3)
Proje'nin amaçların işlevselliği	Evet	13 (%39,4)	16 (%48,5)	29 (%87,8)
	Kısmen	2 (%6,1)	2 (%6,1)	4 (%12,2)
	Hayır	-	-	-
	(Cevapsız)	-	-	-
Proje'nin amaçlarına yönelik yapılanmaların işlevselliği	Evet	10 (%30,3)	11 (%33,3)	21 (%63,7)
	Kısmen	5 (%15,2)	7 (%21,2)	12 (%36,3)
	Hayır	-	-	-
	(Cevapsız)	-	-	-
Proje'nin uygulanma sürecinde sorunlarla karşılaşılma durumu	Evet	6 (%18,2)	4 (%12,1)	10 (%30,3)
	Kısmen	7 (%21,2)	13 (%39,4)	20 (%60,6)
	Hayır	2 (%6,1)	1 (%3)	3 (%9,1)
	(Cevapsız)	-	-	-
Proje'nin sonunda, başlangıçta öngörülen amaçlara ulaşılma durumu	Evet	10 (%30,3)	14 (%42,4)	24 (%72,7)
	Kısmen	5 (%15,2)	4 (%12,1)	9 (%27,3)
	Hayır	-	-	-
	(Cevapsız)	-	-	-
Proje'nin sürdürülebilirliği	Evet	12 (%36,4)	17 (%51,5)	29 (%87,8)
	Kısmen	2 (%6,1)	1 (%3)	3 (%9,1)
	Hayır	1 (%3)	-	1 (%3)
	(Cevapsız)	-	-	-

Tablo 4'ten de anlaşılacağı gibi, MEGEP'in amaçlarının belirlenmesinde ilgili birimlerin görüşlerinin alınıp alınmadığı sorusuna yönetici katılımcılardan 11'i, uzman katılımcılardan 12'si, toplamda 23 katılımcı "evet" şeklinde cevap vermiştir. Katılımcılardan 2'si yönetici, 4'ü uzman olmak üzere 6 katılımcı amaçların belirlenmesinde ilgili birimlerin görüşlerinin "kısmen" alındığını belirtmiştir. Katılımcı yöneticilerden 3'ü ilgili birimlerin görüşlerinin alınmadığını belirtirken, bir yönetici görüş beyan etmemiştir. Genel olarak değerlendirildiğinde; katılımcıların %69,7'si ilgili birimlerin görüşlerinin alındığını, %18,2'si kısmen alındığını, %9,1'i alınmadığını belirtirken, %3'ü görüş beyan etmemiştir.

MEGEP'in amaçlarının işlevsel olup olmadığına ilişkin yönetici katılımcılardan 13'ü, uzman katılımcılardan 16'sı, toplamda 29'u "evet" cevabını vermişlerdir. Katılımcı yöneticilerden 2'si, uzman katılımcılardan 2'si, toplamda 4'ü amaçların "kısmen" işlevsel bulunduğunu ifade etmiştir. Genel olarak değerlendirildiğinde; katılımcıların toplamda %87,8'i projenin amaçlarını işlevsel, %12,2'si kısmen işlevsel bulmuştur.

MEGEP'in amaçlarına yönelik yapılanmasına ilişkin soruya yöneticilerden 10'u, uzmanlardan 11'i, toplamda 21 katılımcı "evet" cevabını vererek işlevsel bulunduğunu belirtmiştir. Katılımcı yöneticilerden 5'i, uzmanlardan 7'si, toplamdan 12'si amaçlara yönelik yapılanmayı "kısmen" işlevsel bulduklarını belirtmişlerdir. Genel olarak değerlendirildiğinde; katılımcıların %63,7'si projenin amaçlarına yönelik yapılanmasını işlevsel, %36,3'ü kısmen işlevsel bulmuştur.

MEGEP'in uygulama sürecinde sorunlarla karşılaşılıp karşılaşılmadığına ilişkin sorulara yöneticilerden 6'sı, uzmanlardan 4'ü toplamda 10'u "evet" cevabını vermiştir. Katılımcı yöneticilerden 7'si, uzmanlardan 13'ü toplamda 20'si "kısmen" sorunlarla karşılaştıklarını, katılımcı yöneticilerden 2'si, uzmanlardan 1'i toplamda 3'ü ise uygulama sürecinde sorunla karşılaşmadıklarını belirtmiştir. Genel olarak değerlendirildiğinde; katılımcıların %30,3'ü MEGEP'in uygulama süresince sorunlarla karşılaştıklarını, %60,6'sı "kısmen" sorunlarla karşılaştıklarını, %9,1'i ise sorunla karşılaşmadıklarını belirtmişlerdir.

MEGEP'in sonunda başlangıçta hedeflenen amaçlara ulaşıp ulaşılamadığına ilişkin soruya yöneticilerden 10'u, uzmanlardan 14'ü, toplamda 24'ü başlangıçta hedeflenen amaçlara ulaşıldığını belirtmiştir. Katılımcı yöneticilerden 5'i, uzmanlardan 4'ü toplamda 9'u öngörülen sonuçlara "kısmen" ulaşıldığını belirtmişlerdir. Genel olarak değerlendirildiğinde; katılımcılardan %72,7'si MEGEP sonunda hedeflenen amaçlara ulaşıldığını %27,3'ü hedeflere kısmen ulaşıldığını ifade etmişlerdir.

MEGEP'in sürdürülebilir olup olmadığına ilişkin olarak yöneticilerin 12'si, uzmanlardan 17'si, toplamda 29'u MEGEP'in sürdürülebilir olduğunu ifade etmiştir. Katılımcı yöneticilerden 2'si, uzmanlardan 1'ü toplamdan 3'ü MEGEP'in "kısmen" sürdürülebilir olduğunu, yöneticilerden 1'i ise sürdürülebilir olmadığını ifade etmiştir. Genel olarak değerlendirildiğinde; katılımcılardan %87,8'si MEGEP'in sürdürülebilir olduğunu %9,1'i kısmen sürdürülebilir olduğunu, %3,1'i ise Proje'nin sürdürülebilir olmadığını ifade etmiştir.

MTEM'e İlişkin Bulgular

MTEM'de görev alan ve araştırma kapsamında yazılı ve yüz yüze görüş bildiren katılımcı sayısı 14'tür. Bunlardan 7'si yönetici, 7'si de uzmandır. Bu uzmanlardan da 2'si MEB'de, 5'i de projenin teknik destek ekibinde çalışan uzmanlardır. Aşağıda katılımcıların MTEM'e ilişkin görüşlerinin belli parametrelere/boyutlara ilişkin dağılımı verilmiştir;

Tablo 5. Katılımcıların MTEM'e İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

MTEM		Yönetici (n) (%)	Uzman (n) (%)	Toplam (n) (%)
Proje'nin amaçlarının belirlenmesinde ilgili birimlerin görüşlerinin alınma durumu	Evet	7 (%50)	5 (%35,7)	12 (%85,7)
	Kısmen	-	2 (%14,3)	2 (%14,3)
	Hayır	-	-	-
	(Cevapsız)	-	-	-
Proje'nin amaçların işlevselliği	Evet	5 (%35,7)	5 (%35,7)	10 (%71,4)
	Kısmen	2 (%14,3)	1 (%7,1)	3 (%21,4)
	Hayır	-	1 (%7,1)	1 (%7,1)
	(Cevapsız)	-	-	-
Proje'nin amaçlarına yönelik yapılanmaların işlevselliği	Evet	6 (%42,9)	6 (%42,9)	12 (%85,7)
	Kısmen	1 (%7,1)	1 (%7,1)	2 (%14,3)
	Hayır	-	-	-
	(Cevapsız)	-	-	-
Proje'nin uygulanma sürecinde sorunlarla karşılaşılma durumu	Evet	3 (%21,4)	2 (%14,3)	5 (%35,7)
	Kısmen	4 (%28,6)	3 (%21,4)	7 (%50)
	Hayır	-	2 (%14,3)	2 (%14,3)
	(Cevapsız)	-	-	-
Proje'nin sonunda, başlangıçta öngörülen amaçlara ulaşılma durumu	Evet	5 (%35,7)	4 (%28,6)	9 (%64,3)
	Kısmen	2 (%14,3)	1 (%7,1)	3 (%21,4)
	Hayır	-	2 (%14,3)	2 (%14,3)
	(Cevapsız)	-	-	-
Proje'nin sürdürülebilirliği	Evet	5 (%35,7)	3 (%21,4)	8 (%57,1)
	Kısmen	2 (%14,3)	3 (%21,4)	5 (%35,7)
	Hayır	-	1 (%7,1)	1 (%7,1)
	(Cevapsız)	-	-	-

Tablo 5'ten de anlaşılacağı gibi, MTEM'in amaçlarının belirlenmesinde ilgili birimlerin görüşlerinin alınıp alınmadığı sorusuna yönetici katılımcılardan 7'si, uzman katılımcılardan 5'i toplamda 12'si "evet" şeklinde cevap vermiştir. Katılımcılardan 2 uzman amaçların belirlenmesinde ilgili birimlerin görüşlerinin "kısmen" alındığını belirtmiştir. Genel olarak değerlendirildiğinde; katılımcıların %85,7'si ilgili birimlerin görüşlerinin alındığını, %14,3'ü kısmen alındığını beyan etmiştir.

MTEM'in amaçlarının işlevsel olup olmadığına ilişkin yönetici katılımcıların 5'i, uzman katılımcılardan 5'i, toplamda 10'u "evet" cevabını vermiştir. Katılımcı yöneticilerden 2'si, uzman katılımcılardan 1'i, toplamda 3'ü amaçların "kısmen" işlevsel bulunduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcı uzmanlardan 1'i MTEM'in amaçlarını işlevsel bulmamıştır. Genel olarak değerlendirildiğinde; katılımcıların toplamda %71,4'ü projenin amaçlarını işlevsel bulmuş, %21,4'ü kısmen işlevsel bulmuş iken, %7,2'si işlevsel bulmamıştır.

MTEM'in amaçlarına yönelik yapılanmasına ilişkin olarak yöneticilerden 6'sı, uzmanlardan 6'sı, toplamda 12 katılımcı "evet" cevabını vererek işlevsel bulunduğunu belirtmiştir. Katılımcı yöneticilerden 1'i, uzmanlardan 1'i, toplamda 2'si amaçlara yönelik yapılanmayı "kısmen" işlevsel bulduklarını belirtmişlerdir. Genel olarak değerlendirildiğinde; katılımcıların %85,7'si projenin amaçlarına yönelik yapılanmasını işlevsel, %14,3'ü kısmen işlevsel bulunduğunu belirtmiştir.

MTEM'in uygulama sürecinde sorunlarla karşılaşp karşılaşmadığına ilişkin sorulara yöneticilerden 3'ü, uzmanlardan 2'si toplamda 5'i "evet" cevabını vermişlerdir. Katılımcı yöneticilerden 4'ü, uzmanlardan 3'ü toplamda 7'si "kısmen" sorunlarla karşılaştıklarını, katılımcı uzmanlardan 2'si ise uygulama sürecinde sorunla karşılaşmadıklarını belirtmişlerdir. Genel olarak

değerlendirildiğinde; katılımcıların %35,7'si MTEM'in uygulama süresince sorunlarla karşılaştıklarını, %50'si "kısmen" sorunlarla karşılaştıklarını, %14,3'ü ise sorunla karşılaşmadıklarını belirtmişlerdir.

MTEM'in sonunda başlangıçta hedeflenen amaçlara ulaşıp ulaşılamadığına ilişkin soruya yöneticilerden 5'i, uzmanlardan 4'ü, toplamda 9'u başlangıçta hedeflenen amaçlara ulaşıldığını belirtmişlerdir. Katılımcı yöneticilerden 2'si, uzmanlardan 1'i toplamda 3'ü öngörülen sonuçlara "kısmen" ulaşıldığını belirtmiştir. Katılımcı uzmanlardan 2'si hedeflere ulaşılamadığını söylemiştir. Genel olarak değerlendirildiğinde; katılımcılardan %64,3'ü MTEM'in sonunda hedeflenen amaçlara ulaşıldığını %21,4'ü hedeflere kısmen ulaşıldığını, %14,3'ü ise hedeflere ulaşılamadığını ifade etmişlerdir.

MTEM'in sürdürülebilir olup olmadığına ilişkin olarak yöneticilerin 5'i, uzmanlardan 3'ü, toplamda 8'i MTEM'in sürdürülebilir olduğunu ifade etmiştir. Katılımcı yöneticilerden 2'si, uzmanlardan 3'ü toplamda 5'i MTEM'in "kısmen" sürdürülebilir olduğunu; uzmanlardan 1'i ise sürdürülebilir olmadığını ifade etmiştir. Genel olarak değerlendirildiğinde; katılımcılardan %57,1'i MTEM'in sürdürülebilir olduğunu, %35,7'i kısmen sürdürülebilir olduğunu, %7,2'si ise sürdürülebilir olmadığını ifade etmiştir.

Tartışma

TEDP, MEGEP ve MTEM isimleri proje olarak anılsa da kapsamaları ve etkileri itibari ile bir çok projeyi bir araya getiren programlardır. Bunların analizi yapılırken bir yönü ile yapılan araştırmalar projenin bütün hedefinin anlaşılmasını olumsuz etkiler. Bütüncül bakış açısının diğer önemli bir yanı bu projelerin Türkiye'nin AB'ye üyelik sürecine olumlu etkisi, mesleki eğitimde paradigma değişimine ve iş dünyası ile devletin eğitimde ortak çalışmasına etkisidir.

Bu çalışmanın konusuyla ilgili olarak farklı araştırmalar yapılmıştır. Burada konu ile ilgili en yakın çalışmalar analiz edilmiştir. Topsakal (2003), Anıl (2006), Özaşık (2007), Akın (2008) ve Demir (2011) tarafından yapılan araştırmalar incelendiğinde genel olarak; Türkiye'de AB Eğitim ve Gençlik Programları Merkezi Başkanlığı tarafından yürütülen Hayatboyu Öğrenme Programı Leonardo da Vinci Mesleki Eğitim Projeleri'nin değerlendirildiği görülmektedir. Bu araştırmalarda bu projelerin proje katılımcısı bireylerin mesleki, sosyal, kişisel gelişimlerine, istihdam edilebilirliklerine katkısı ile mesleki eğitim kurumlarının çevreleriyle olan işbirliklerine katkısı üzerinde durulmuştur.

Saraçoğlu (2007), Buğday (2007), Kamber (2007), Yıldız (2008), Gelişli (2009) ve Uysal (2009), Tosun (2010) tarafından yapılan araştırmalar incelendiğinde; Millî Eğitim Bakanlığı tarafından 2002-2007 yılları arasında uygulanan Temel Eğitime Destek Programı (TEDP), Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi (MEGEP), Mesleki ve Teknik Eğitimin Modernizasyonu Projesi'nin (MTEM) ve diğer Avrupa Birliği tarafından desteklenen küçük ölçekteki programlar ile birlikte genel olarak tanıtılması şeklindedir.

TEDP, MEGEP ve MTEM Projelerini bir yönüyle inceleyen araştırmalar aşağıda yayınladıkları yıl sırasına göre tasnif edilmiştir: Yavnuk (2006) TEDP'te geliştirilen müfredatın uygulanma olanakları, Bıkmaz (2006) TEDP ile geliştirilen yeni ilköğretim programları ve öğretmenler, Gündoğdu (2006) müzik öğretmenlerinin mesleki yeterliliklerinin incelenmesi, Kara (2007) sınıf öğretmenleri üzerinde öğretmen yeterlilikleri boyutu, Kükçü (2007) MEGEP kapsamına alınan öğrencilerle alınmayan öğrencilerin başarı düzeyleri ile başarısızlık nedenleri.

Bu araştırmalara karşın, MEB bünyesinde yürütülen büyük bütçeli AB eğitim projelerinin Türk eğitim politikasına hangi yönleriyle etki ettiği herhangi bir araştırmaya konu olmamıştır. Özellikle Avrupa Birliği'nin TEDP, MEGEP ve MTEM projeleri amaç, süreç, sonuç ve sürdürülebilirlik boyutları açısından değerlendirilmemiştir. Yukarıda verilenler birlikte değerlendirildiğinde; Türkiye genelinde uygulanan 100 Milyon Avro bütçeli TEDP, 58,2 Milyon Avro bütçeli MEGEP ve 18,5 Milyon Avro bütçeli MTEM Projelerinin amaçları ve bütçeleri yönüyle, Türk Eğitim Sisteminin gelişiminde büyük bir potansiyele ve etkiye sahip olduğu görülmüştür.

TEDP, MEGEP ve MTEM Projeleri'nin sonunda her biri için AB tarafından etki araştırmaları yaptırılarak etkileri ölçülmeye çalışılmıştır. Bunlar; Türkiye'de Temel Eğitime Destek Projesine-TEDP Yönelik Etki Değerlendirilmesi Yapılmasına İlişkin Teknik Destek (TEDP, 2009) ; MEGEP Türkiye'de Mesleki Eğitim ve Öğretim Sistemini Güçlendirme Programı'nın (MEGEP, 2009.) Etki Değerlendirilmesi İçin Teknik Destek; MTEM Etki Değerlendirme Analitik Raporu Millî Eğitim Bakanlığı, Projeler Koordinasyon Merkezi Başkanlığı, Mesleki ve teknik eğitimin Modernizasyonu Projesidir (MTEM, 2007). Buna benzer uluslararası başka bir çalışmaya rastlanılmamıştır.

TEDP, MEGEP ve MTEM başlangıç nedeni, etkileri ve sonuçları itibarıyla birçok yönü olan, Millî Eğitim Bakanlığı'nın yürüttüğü AB finansmanlı büyük bütçeli hibe programlarından bazılarıdır. Bu projeler; amaç, uygulama süreci, sonuç ve sürdürülebilirlik yönlerinden incelenmiştir.

Genel olarak yöneticiler ve uzmanlar TEDP, MEGEP ve MTEM'in amaçlarına yönelik yapılanmasının işlevsel olduğunu ifade etmişlerdir. Buna gerekçe olarak; her ay yapılan yönetim kurulu toplantılarına ve her yıl yapılan yürütme kurulu toplantılarına MEB İlgili genel müdürlüklerin ve ilgili kurumların katılımlarının Proje'nin yapılanmasının işlevselliğini arttırdığını belirtmişlerdir. Bunun yanında bazı yönetici ve uzmanlar bu projelerin büyük bir organizasyon olduğunu ve bunun getirdiği zorlukları, il ekiplerinin ortak çalışmalara dâhil edilmediğini, proje ekibinin sık sık değiştiğini, ekibin deneyimsiz olduğunu ve ilgili birimler arasında koordinasyonun sağlanmadığını ileri sürmüşlerdir. Bunun yanında proje çıktılarının hedeflere ulaşıldığını gösterdiğini, ilgili bağımsız kuruluşların yaptığı etki değerlendirmeleri ile görülebileceğini belirtmiştir. Ayrıca Türkiye'nin katıldığı uluslararası PISA ve TIMMS sınavlarında ölçülebilir iyileşmeler görüldüğünü ifade etmişlerdir.

Genel olarak yöneticiler ve uzmanlar TEDP, MEGEP ve MTEM'in uygulama sürecinde sorunlarla karşılaştığını ancak zaman içinde bunların çözüldüğünü belirtmişlerdir. TEDP ve MEGEP 2002 ile 2007 yıllarını kapsayan uzun zamanlı bir proje olması nedeniyle zaman zaman üzerinde değişiklik yapılmayı gerektirmiştir. Bu açıdan proje faaliyetlerinin uygulanması gecikmiştir. Projeler, başlangıçta gerek MEB içinde gerekse MEB dışındaki taraflar arasında ciddi dirençle karşılaşmıştır. Projelerde MEB'i temsilen çalışacak tam zamanlı, yabancı dili olan sürekli çalışacak personelin istihdamında zorluklar yaşanmıştır. Proje başlangıcında uygulamalarında yer almış tecrübeli insan kaynağının yetersiz kalması zaman kayıplarına neden olmuştur. Önerilen yabancı uzmanların zaman içinde bazılarının yetersiz olduğu anlaşılınca, değişiklik talebinde bulunulmuş, bu da zaman ve iş kaybına neden olmuştur. MEB'de karar alma mekanizmalarında sorumlu birden fazla birim olması karar alma süreçlerini yavaşlatmıştır.

Genel olarak yöneticiler ve uzmanlar TEDP, MEGEP ve MTEM'in sonuçlarına ulaşıldığını belirtmişlerdir. Bu üç proje, Avrupa Birliği tarafından bağımsız bir kuruluşa yaptırılan etki araştırmasında başarılı bir projeler olarak tanımlanmıştır. MEB'in strateji değişikliği sebebiyle projelere yeni faaliyetlerin eklenmesinden dolayı bazı faaliyetler gerçekleştirilememiştir. Ancak amaçlanan temel hedeflerde büyük düzeyde bir sapma olmamıştır. Genel olarak TEDP'te, ilköğretim müfredatı ve materyalleri geliştirilmiş, MEGEP'te ise ilk defa mesleki eğitimin müfredatının oluşturulması sürecinde İş Piyasası ve Beceri İhtiyaç Analizi ile Türkiye'deki işgücü piyasalarına yönelik bilgi toplanmış ve analiz edilmiştir. TEDP, MEGEP ve MTEM ile Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne katılma konusunda Eğitim ve Kültür faslında ayrıca Temel İnsan Hakları faslında verdiği taahhütleri yerine getirmesi konusunda katkı sağlamıştır. Türk Hükümeti'nin eğitim reformu

konusundaki kararlılığını ortaya koyması, Türkiye'nin Avrupa Birliği normlarını yakalamasına ve üyelik sürecine önemli katkısı olmuştur. Bu projeler ile hem Türkiye'de hem de Avrupa Birliği'nde karşılıklı çalışma kültürünü oluşturarak tarafların birbirlerini tanıma imkanı bulmasını sağlamıştır. TEDP, MEGEP ve MTEM ile MEB, sivil toplum kuruluşları ve ilgili diğer kamu kuruluşları ile aynı platformda temel eğitim, mesleki eğitim ve yüksek öğretim konusunu tartışma imkanı bulmuştur. TEDP, MEGEP ve MTEM ile mesleki ve teknik eğitim ve temel eğitim politikalarının yeniden yapılandırılması konusunda önemli bir ölçüt ve basamak oluşturacak bir dizi politika belgesi hazırlanmıştır.

TEDP, MEGEP ve MTEM, hedefleri, uygulamaları ve sonuçları yönüyle büyük çoğunlukla sürdürülebilir projeler olmuştur. TEDP, MEGEP ve MTEM kendinden sonra gelen, Avrupa Birliği finansmanlı; Hayat Boyu Öğrenme, Okulöncesi Eğitimin Güçlendirilmesi, İnsan Kaynakları Yoluyla Mesleki Eğitimin Arttırılması, Türkiye'de Kalite Güvencesi gibi birçok projeye kaynaklık etmiştir. TEDP, MEGEP ve MTEM ile geliştirilen Temel Eğitim Müfredatı, modüler programlar esnek, açık, ekonomik, uygulanabilir, farklı gruplarda kullanılabilme ve bireysel öğrenmeyi ön plana çıkaran özellik taşımaktadır. TEDP, MEGEP ve MTEM mesleki eğitim ve eğitim sistemi ile ilgili yapılan bütün planlamalarda ulusal ve uluslararası belgede referans olarak yer verilmiştir.

Avrupa Birliği finansmanlı Akdeniz Ülkeleri İşbirliği Programı (MEDA) fonları ve devamındaki Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı (IPA) fonları MEB merkezli projeleri ile ilk defa ilgili STK'ları yürütme ve yönetim kurullarına alınmış ve söz hakkı verilmiştir. TEDP, MEGEP ve MTEM ile bir dizi politika belgesi hazırlanmıştır. Türkiye Hayat Boyu Öğrenme Strateji Belgesi, Türkiye Hayat Boyu Öğrenme Politika Belgesi, Türkiye'deki Mesleki Eğitim ve Öğretim Strateji Belgesi ve Mesleki Eğitimde Sosyal Ortaklığın Geliştirilmesi Politika Belgeleri daha sonra Türk Eğitim Politikası'nın temel referans belgeleri haline gelmiştir.

Türkiye'de uzun yıllar boyunca tartışma konusu olan mesleki eğitim ve işgücü piyasası arasında var olan sorunlar için MEGEP ve MTEM AB standartları açısından yol haritası olmasının yanında kıyaslama aracı sayılmıştır. MEGEP'te meslek liseleri için öngörülen modüller geliştirilmiş, öğretim programları yenilenmiş, liseler dört yıla çıkarılmış, MYK kurumu gibi yapılar oluşturulmuş, mesleki eğitimde AB mevzuatına ve proje planına göre sivil toplum ve meslek kuruluşlarının faaliyetlerde yer alması bu kurumlarla çalışma kültürü oluşturmuştur (ERG, Mesleki Eğitim, 2012). Hem yönetici hem uzmanlar MEGEP kapsamında yapılan iş piyasası analizlerinin Türkiye'de MEB ile sektör arasında ciddi bir açığı kapattığını ifade etmiştir

Avrupa Birliği, Akdeniz Ülkeleri İşbirliği Programı (MEDA) kapsamında finansmanı sağlanan MTEM Projesi ile çağdaş ve etkin bir öğretmen eğitimi sisteminin düzenlenmesi ve geliştirilmesine yönelik kapasitesinin arttırılmasının yanında mesleki ve teknik eğitim fakülteleri, meslek yüksekokulları, toplumsal taraflar, mesleki ve teknik eğitim vakıfları kurum ve kuruluşları arasında kurulacak bölgesel ortaklıkların teşvik edilmesini amaçlamıştır. Bu proje kapsamında özellikle dokuz alanda meslek dersleri veren öğretmenlerin alan yeterlilikleri belirlenmiştir (ERG, Mesleki Eğitim, 2012).

Avrupa Birliği finansmanlı Millî Eğitim Bakanlığı'nın Kapasitesinin Güçlendirilmesi Projesi (MEBGEP) sonunda hazırlanan Yeşil Belge'de Avrupa Birliği TEDP, MEGEP ve MTEM gibi projelerle reform çabaları katalize edilmektedir. Bu projeler Lizbon hedeflerine paralel olarak ulusal HBÖ politikalarının geliştirilmesi ve uygulanmasına destek sağlamıştır. Kopenhag ve Bolonya süreçleri kapsamında kabul edilen öncelikler eğitim ve öğretim sisteminin reformu için temel çerçeveyi çizmekte ve yol göstermiştir (MEBGEB, Yeşil Belge, 2010, 18). OECD, Dünya Bankası ve Avrupa Birliği gibi kurumların raporları ve çalışmaları eğitim politikaları alanında danışmanlık almak içindir. Uluslararası kuruluşlar, kimi zamanlar özellikle de ülkelerin ekonomik krizler yaşadıkları dönemlerde kendi önceliklerini/politikalarını öne çıkarmaya çalıştıkları da görülmüştür. Bu müzakereler sırasında devletin siyasi öncelikleri ve ekonomik gücü belirleyici parametreler olmaktadır.

AB ile Türkiye’de yapılan uluslararası eğitim projelerinde AB genel olarak projelere MEDA kapsamında tamamını, IPA kapsamında ise %80 ile %90 arasında değişen miktarlarda hibe desteği vermiştir. Bu projeler kapsamında çalıştırılan uzmanların ve alınan malların çoğunlukla AB menşeli olma şartı ile kaynağın bir bölümünün AB’ye dönüşünü sağlamıştır. Türkiye 2000’li yıllardan itibaren artan proje temelli çalışmalarda kendi çalışanlarını eş uzman olarak yabancı uzmanlarla çalıştırmaya ve deneyim paylaşımına yönelmiştir. Yabancı uzmanlardan nitelikli olmayanları eleme yoluna gitmiştir. Zaman içerisinde MEB bu uluslararası uzmanların yabancı olma şartını kaldırmış Türk kökenli ve uluslararası tecrübeye sahip uzmanlarını da uluslararası uzman atayarak Türkiye’ye tecrübe aktarımını sağlamıştır.

Sonuç ve Öneriler

Bu bölümde, araştırma bulgularına dayalı ulaşılan sonuçlar ve sonuçlara dayalı olarak geliştirilen önerilere yer verilmiştir. Araştırmanın bulgularına dayalı sonuçlar aşağıda verilmiştir.

Avrupa Birliği destekli TEDP, MEGEP ve MTEM projeleri Lizbon hedeflerine paralel olarak ulusal hayat boyu öğrenme politikalarının geliştirilmesi ve uygulanmasına destek sağlamıştır.

Akdeniz Ülkeleri İşbirliği Programı (MEDA) projelerinin hazırlık süreci uzun süreli olduğu için zaman içinde kurumun ihtiyaçları ve yöneticilerin öncelikleri de değişmiştir. Avrupa Birliği finansmanlı TEDP, MEGEP ve MTEM projeleri; Türkiye’nin üst politika ve strateji belgeleri çerçevesinde, projenin hedef kitlesine göre, ilgili MEB birimleri, katılımcı kuruluşların diğer bakanlık ve kurumların temsilcileri ile sivil toplum kuruluşlarının da görüşleri doğrultusunda hazırlanmıştır.

Avrupa Birliği finansmanlı TEDP, MEGEP ve MTEM projeleri; genel olarak, eğitim kurumlarına, insan kaynaklarına, öğretim programları ve materyallerine yönelik olarak hedeflenen eğitsel katkıları sağlamış ve kurumsal kapasiteyi arttırmıştır. Avrupa Birliği finansmanlı TEDP, MEGEP ve MTEM projelerinin çıktılarını ülke geneline yaygınlaştırmıştır. TEDP, MEGEP ve MTEM projeleri; MEB’in kurumsal yapısında ilk olmaları, vizyon değişimine etkileri bakımından önemli bir misyon üstlenmiştir.

TEDP, MEGEP ve MTEM projelerinde görev üstlenmiş olan yönetici konumundaki kişilerin görev değişiklikleri projelerin performanslarını olumsuz etkilemiştir. TEDP, MEGEP ve MTEM projeleri süresince her birinin güçlü ve zayıf yönleri görülmüştür. Genel olarak projelerin taraflarca iyi sahiplenilmesi, iş tanımının ve hedeflerinin iyi hazırlanmış olması, yeterli bütçeye sahip olmaları güçlü; projelerin uzun süreli olmaları, çok farklı bileşenleri ele almaları, mevzuat yönünden karşılaşılan satın alma prosedürleri, deneyimli personel azlığı ve yerel yönetimlerce sürdürülebilmesinde karşılaşılan zorluklar zayıf yön olarak ortaya çıkmıştır. TEDP, MEGEP ve MTEM projelerinin ilgili bütçeleri, MEB’in ihtiyaç duyduğu AR-GE hizmetleri için de kullanılmıştır.

Araştırmada ulaşılan sonuçlara göre geliştirilen öneriler aşağıda belirtilmiştir:

Avrupa Birliği eğitim alanında üye ülkelerin Avrupa Birliği standart kurallara bağlı kalmasını zorunlu kılmamakta; üye ülkelere Avrupa Birliği vizyon belgeleri doğrultusunda geleceğe dair politikalar önermektedir. Bu nedenle eğitim projelerinde müdahaleci bir yöntem benimsenmemelidir. Yararlanıcı ülke olarak Türkiye finansman kaynaklarını kendi ülke üst belgeleri ve ihtiyaçları ile Avrupa Birliği üst belgeleri doğrultusunda kendi uzmanlarıyla projelendirmelidir.

Projelerin onaylanması sadece Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu eğitim sektör birimi tarafından yapılmalıdır. Brüksel ve diğer ara birimler onay sürecinin içinde yer almamalıdır. Aksi takdirde gereğinden fazla gecikmeler ve bürokratik sorunlar ortaya çıkmaktadır. Projelerin uygulama süreci tamamıyla Türkiye'nin yönetici ve uzmanları tarafından yapılmalıdır. Yabancı uzman ve yöneticiler ülke koşullarını bilmedikleri için uyum sorunları yaşadıkları için katkıları çok sınırlı buna karşılık maliyetleri çok olmaktadır. Avrupa Birliği katkısı kısa dönemli teknik ve akademik danışmanlık şeklinde olmalıdır.

Projelerin uygulama sürecinde ortaya çıkan durumlara göre faaliyetlerde değişiklik yapılması gerektiğinde bu değişiklikler Türkiye'nin üst makamlarının onayı ile yapılmalıdır. Avrupa Birliği birimlerinin süreçte yer alması esnekliği ortadan kaldırarak zaman kaybına neden olmaktadır. Projelerin Türkiye'deki tek muhatabı uygulayıcı MEB olmalıdır. Merkezi Finans ve İhale Birimi ve program otoriteleri gibi ara birimlerdeki işlemler zaman kaybına yol açmaktadır. Avrupa Birliği Delegasyonun onayı yeterli görülmelidir. Avrupa Birliği finansmanlı projelerin hazırlık süreci ile başlama zamanı bir yılı geçmemelidir. Çünkü projede öngörülen hedeflerin, gecikmelerinden dolayı güncelliğini kaybetmesine ve projenin uygulamada beklenen etkiyi göstermemesine neden olmaktadır. Bu nedenle ihale ve seçim sürecini yararlanıcı kurum olan MEB yürütmeli, Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu ise gözlemci olmalıdır.

Türkiye'de yetişen her uzman gibi yurt dışından gelen uzmanların da yetişmişlik ve nitelikleri değişkendir. Bu nedenle yabancı uzman seçiminde karar vericilerin uzun araştırmalara/mülakatlara, dayanarak sağlıklı karar vermeleri gerekmektedir.

Bu alanda çalışan araştırmacılar, projeler konusunda aşağıda ifade edilen bazı temel bilgilere sahip olmalıdır:

Proje nedir ve neleri kapsar? Ulusal ve uluslararası projelerin hazırlanma ve uygulanma süreçleri nelerdir? Üzerinde çalışılan projeyi hangi kurum finansmanını sağlamıştır ve bu kurumun çalışma özellikleri nelerdir? Uluslararası finans kuruluşlarının özellikleri ve kuruluş amaçları nelerdir? Üzerinde çalışılan projenin hazırlıkları ne zaman başlamış ve nerede uygulanmıştır? Siyasi bir yönü var mıdır? Çalışma konusu olan projelerin devletin üst politika belgelerinde karşılığı var mıdır? (Şura Kararları, Kalkınma Planları... vb).

Kaynakça

- AB Türkiye Delegasyonu. (2011a). *Avrupa Birliği ve Türkiye, tarihçe*. <http://www.avrupa.info.tr/tr/delegasyonumuz/tarihcemiz.html> adresinden erişildi.
- AB Türkiye Delegasyonu. (2011b). *Avrupa Birliği ve Türkiye, delegasyonun görevi*. <http://www.avrupa.info.tr/eu-delegation/mission.html> adresinden erişildi.
- ABGS Avrupa Birliği Genel Sekreterliği. (2011a). *Temel belgeler, anlaşma ve protokoller*, <http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=114&l=1> adresinden erişildi.
- ABGS Avrupa Birliği Genel Sekreterliği. (2011b). *AB Türkiye ilişkileri*. <http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=114&l=1> adresinden erişildi.
- ABGS Avrupa Birliği Genel Sekreterliği. (2011c). *Avrupa Birliği ve Türkiye, katılım müzakereleri*. <http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=37> adresinden erişildi.
- ABGS Avrupa Birliği Genel Sekreterliği. (2011d). *Avrupa Birliği ve Türkiye, Türkiye-AB mali işbirliği*. <http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=5> adresinden erişildi.
- Akın, B. (2008). *2000-2006 Döneminde Avrupa Birliği'nden ve Türkiye'den örnek projelerle leonardo programının mesleki teknik eğitimi geliştirmesindeki rolü* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Anıl, O. (2006) *Leonardo Da Vinci projesinin (hareketlilik) mesleki eğitime katkısı* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Akyüz, Ü. (2012). *Millî Eğitim Bakanlığınca tamamlanmış Avrupa Birliği eğitim projelerinin yönetici ve uzman görüşlerine göre değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Akyüz, Ü. (2015). Türkiye eğitim politikalarında uluslararası kuruluşların/raporların ve yabancı uzmanların yeri. Arife Gümüş (Ed.), *Türkiye'de eğitim politikaları içinde* (s. 109-164), Nobel, İstanbul.
- Bainbridge, S. ve Murray, J. (2000a) *Political and legal framework for the development of training policy in the European Union Part I - From the Treaty of Rome to the Treaty of Maastricht*, *European Journal of Vocational Training*, 20(2). http://www.trainingvillage.gr/etv/upload/information_resources/bookshop/119/20-en.pdf adresinden erişilmiştir.
- Balcı, A. (2005). *Açıklamalı eğitim yönetimi terimleri sözlüğü*, Tek Ağaç Yayınevi, Ankara.
- Benton, J. (2006). *Küreselleşme ve kendini yönetme hakkı: eğitimsel bakış açıları*, E. Oğuz, ve A. Yakar (Ed.). Küreselleşme ve eğitim içinde, (çev. H. H. Aksoy, s. 119-140), Dipnot, Ankara.
- Bıkmaz, F. H. (2006). "Yeni ilköğretim programları ve öğretmenler" *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 39(1), 99-116.
- Buğday, H. (2007) *The political implications of vocational education and training policy of the european union: a case study of svet project* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Avrupa Topluluğu Enstitüsü, İstanbul.
- Çelik, Z. (2012). *Politika ve uygulama bağlamında türk eğitim sisteminde yaşanan dönüşümler: 2004 ilköğretim müfredat reformu örneği* (Yayımlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Demir İ. (2011). *Hayatboyu öğrenme programının, insan kaynaklarının mesleki sosyal gelişimine, yabancı dil gelişimine, istihdamına ve yeterliliklerin tanınmasına sağladığı katkı açısından değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- DPT. (2011). *Devlet Planlama Teşkilatı kalkınma planları 1-9*, <http://www.dpt.gov.tr/PortalDesign/PortalControls/WebIcerikGosterim.aspx?Enc=83D5A6FF03C7B4FC3712B3AA8761DC70455EDD505C91856E7FE60BFD028C293D> adresinden erişildi.
- DTM. (2007). *Avrupa Birliği ve Türkiye*, T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı, Ankara.

- Ertl, H. (2006). "European union policies in education and training: the lisbon agenda as a turning point?" *Comparative Education*. http://www.education.ox.ac.uk/uploaded/CCED_A_151548.pdf adresinden erişildi.
- Eğitim Reformu Girişimi (ERG). (2012). *Mesleki eğitimde kalite için işbirliği: mesleki ve teknik eğitimde güncellenmiş durum analizi*, İmak Ofset, İstanbul.
- European Commission (2008d). *Education and Training*. http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc28_en.htm adresinden erişildi.
- Gelişli, Y. (2009). "Mesleki ve teknik eğitim fakülteleri öğrencilerinin pedagojik formasyon eğitimine ilişkin görüşleri", *Gazi Üniversitesi, Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25, 76-89.
- Giddens, A. (2001). *Sociology*. (4. bs.). UK. Cambridge Polity Press.
- Gür, B., Çelik Z. ve Özoğlu M. (2011). "Policy options for Turkey: a critique of the interpretation and utilization of PISA results in Turkey", *Journal of Education Policy*, 27(1), 1-21.
- Gülcan, M. G. (2005). *AB ve eğitim süreci*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Gümüş, A. (2015). *Küreselleşme bağlamında değişen eğitim politikaları*, Arife Gümüş (Ed), *Türkiye'de Eğitim Politikaları* içinde. (s. 167-186). İstanbul: Nobel.
- Gündoğdu, P. (2006). *Müzik öğretmenlerinin mesleki yeterliliklerinin incelenmesi ve değerlendirilmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Janne, H. (1973). "For a community policy in education", *bulletin of the european communities supplement*. http://aei.pitt.edu/5588/01/002288_1.pdf adresinden erişildi.
- Kamber, A. T. (2007). *Avrupa Birliği Destekli Mesleki Eğitimin Güçlendirilmesi Projesi (MEGEP) pilot mesleki teknik ortaöğretim okullarındaki proje kapsamında görevli yönetici ve öğretmenlerin proje hakkında görüşleri üzerine bir araştırma (Marmara bölgesi örneği)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kara, İ. (2007). *İlköğretimde sınıf öğretmenlerinin beden eğitimi dersi öğretimine ilişkin yeterlilik düzeylerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kükücü, K. (2007). *MEGEP kapsamına alınan öğrencilerle alınmayan öğrencilerin başarı düzeyleri ile başarısızlık nedenlerinin araştırılması* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kümbetoğlu, B. (2005). *Sosyolojide ve antropolojide niyeliksel yöntem ve araştırma*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Lisbon European Council. (2000, March 23-24). *Presidency conclusions, lisbon european council*. http://ue.eu.int/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/00100-r1.en0.html adresinden erişildi.
- MEB (2011). "2010-2011 yılı istatistikleri" *Millî Eğitim Bakanlığı örgün eğitim istatistikleri*, Strateji Geliştirme Başkanlığı, http://sgb.meb.gov.tr/istatistik/meb_istatistikleri_organ_egitim_2010_2011.pdf adresinden erişildi.
- MEB (2015). "2014-2015 yılı istatistikleri" *Millî Eğitim Bakanlığı örgün eğitim istatistikleri*. Ankara: Strateji Geliştirme Başkanlığı.
- MEBGEB (2006). *Millî Eğitim Bakanlığı'nun kapasitesinin güçlendirilmesine destek projesi (MEBGEB) Fişi*. Yayımlanmamış Rapor.
- MEBGEB (2010). *Yeşil belge. Millî Eğitim Bakanlığı'nun kapasitesinin güçlendirilmesine destek projesi (MEBGEB) Fişi*. Yayımlanmamış Rapor.
- MEGEP Başlangıç Raporu. (2003). *Türkiye'de mesleki eğitim ve öğretim sistemini güçlendirme programı. (Nihai Rapor)*. (Europe Aid/ 112707/ C/SV/TR). (Avrupa Temsilciliği ve Yararlanıcılar Tarafından Onaylanan Şekli).

- MEGEP Nihai Rapor. (2009). *Türkiye’de mesleki eğitim ve öğretim sisteminin güçlendirilmesi programı’nın (megep) etki değerlendirmesi için teknik destek*. (Sözleşme no: 2008/161382 cilt 1: Nihai Özet Rapor). IBF Uluslararası Danışmanlık Firması.
- MTEM Nihai Rapor. (01 Temmuz 2003 - 31 Aralık 2006). *Mesleki ve Teknik eğitimin modernizasyonu projesi*. (Europe Aid/ 112758/ C/SV/TR).
- Murphy, J. P. ve Forsyth, B. (1999). *Educational administration, a decade of reform*, Corwin Pres, Inc.
- Official Journal of the EU (2006) *Establishing an instrument for pre-accession assistance (IPA) Council Regulation (EC) No 1085/2006* http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/oj/2006/l_210/l_21020060731en00820093.pdf adresinden erişildi.
- Özaşık, A. (2007) *Avrupa Birliği eğitim ve gençlik programları: leonardo da vinci programı araştırması* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Pepin, L. (2007). “The history of eu cooperation in the field of education and training: how lifelong learning became a strategic objective”, *European Journal of Education*, 42(1).
- Peca, K. (2000) *Positivist educational administration research, theory and practice*, Eastern New Mexico University.
- PKMB. (2008). MEGEP, TEDP, MTEM. *Tanıtım Kitapçığı*. Ankara: MEB, Projeler Koordinasyon Merkezi Başkanlığı.
- Punch, K. (2005). *Introduction to social research*. London: Sage Publications Ltd.
- Roberts, P. ve Priest, H. (2006). Reliability and validity in research. *Nursing Standard*. 20, 41-45.
- Saraçoğlu, E. (2007). *Mesleki eğitim ve mesleki eğitimi geliştirme projesi (megep) uygulamaları: İstanbul’da bir araştırma* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- STB. (2008). Sanayi ve Ticaret Bakanlığı bölgesel rekabet edebilirlik programı koordinasyon ve uygulama merkezi, *Katılım Öncesi Yardım Aracı-IPA ve Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programına İlişkin Sık Sorulan Sorular*, Mart, Ankara <http://ipa.stb.gov.tr/Dosyalar/SikcaSorulanSorular.pdf> adresinden erişildi.
- Strauss, A. L. ve Corbin J. M. (1990). *Basics of qualitative research: techniques and procedures for developing Grounded theory*. California: Sage Publications, Inc.
- TEDP Başlangıç Raporu. (2002 - 2007). *Temel eğitime destek projesi* (cilt.1 Bölümler: A.1 - D.5.). (Sözleşme no: Deltur/MED TQ/03-02).
- TEDP Başlangıç Raporu. (2002-2007). *Temel eğitime destek projesi* (cilt.2 Ekler) (Sözleşme no: Deltur/MED TQ/03-02).
- TEDP Strateji Raporu. (2007). *Temel eğitime destek programı (tedp) strateji raporu*. http://tedp.meb.gov.tr/doc/Pubs/07.01.29%20White%20Paper%20Final%20Draft%20January%2007_Tr.pdf adresinden erişildi.
- TEDP. (2007). *Nihai raporu*. Ankara: MEB Projeler Koordinasyon Merkezi Başkanlığı.
- Toffler, A. (1996). *Üçüncü dalga*. Altın Kitaplar.
- Topsakal, C. (2003). *Avrupa Birliği eğitim politikaları ve bu politikalara türk eğitim sistemi’nin uyumu* (Yayımlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Tosun, T. (2010). *Tanzimat’tan günümüze Türkiye’de mesleki ve teknik eğitim politikaları* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Treaty Of Maastricht. (1992). *Official journal*, C 191. <http://eur-lex.europa.eu/en/treaties/dat/11992M/htm/11992M.html> adresinden erişilmiştir.
- Turan, Y., Akyüz, Ü., Işık E., Bural İ. N., Gülcan M., Burcu S., Arslanköken S., Karaşahin M., Öçgüder, Z., Sert F., Yelboğa T., Altın, R. ve Öztürk M. V. 2012). *Tamamlanmış MEB projelerinin değerlendirilmesine yönelik bir araştırma raporu* (Yayımlanmamış Rapor). Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara.

- Tuzcu, G. (2006). *Avrupa Birliği'ne giriş süreci ve eğitimde vizyon 2023*. Ankara: Türk Eğitim Derneği.
- Uysal, S. (2009). *Mesleki eğitim veren teknik, endüstri meslek, anadolu meslek ve anadolu teknik liselerinde uygulanmakta olan MEGEP projesinin etkililiği hakkındaki öğretmen görüşlerinin belirlenmesi (İstanbul İli Örneği)* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Varsori, A. (2004). "Vocational education and training in european social policy from its origins to cedefop", *European Journal Vocational Training*. 32(2)
- Walkenhorst, H. (2005). *The changing role of eu education policy- a critical assessment*. EUSA Ninth Biennial International Conference'da sunulan bildiri. Austin, Texas.
- Yavnık, E. (2006). *Temel eğitime destek projesinin uygulanabilirliği (Van İl Örneği)* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.
- Yıldırım, A. ve şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (5. bs.). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, K. (2010). Raising the quality in qualitative research. *İlköğretim Online*, 9(1), 79-92. <http://ilkogretim-online.org.tr> adresinden erişildi.
- Yıldız, E. (2008). *Mesleki eğitim ve öğretim sisteminin güçlendirilmesi projesinin (MEGEP) endüstri meslek liselerinde uygulanması* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.